

**ÇÖMLEKÇİ TORNASINDA EKLEMELİ FORMLAR VE KİŞİSEL
UYGULAMALARI**

Hakan ÖCEL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. İsmail YARDIMCI

Uşak

Ağustos, 2018

**ÇÖMLEKÇİ TORNASINDA EKLEMELİ FORMLAR VE KİŞİSEL
UYGULAMALARI**

Hakan ÖCEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı

Danışman: Prof. İsmail YARDIMCI

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos, 2018

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Hakan ÖCEL

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

ÇÖMLEKÇİ TORNASINDA EKLEMELİ FORMLAR VE KİŞİSEL UYGULAMALARI

Hakan ÖCEL

Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2018

Danışman: Prof. İsmail YARDIMCI

İlk bölümde Anadolu'da çömlekçiliğin yeri, tarihcesi ve tarihsel gelişimi ile birlikte çömlekçi tornasının Anadolu'ya gelmesi ile formlarda meydana gelen değişikliklerden ve özelliklerinden bahsedilmektedir. Anadolu'da geleneksel çömlek üretimi yapan Kınık, Karacasu, Sorkun, Menemen, Avanos çömlekçiliğine değinilmektedir.

İkinci bölümde ise, tornanın tanımı ve türleri anlatılmaktadır. Seramik sanatında simetrik formların şekillendirilmesinde kullanılan seramik torna, içi boş form olan çömleğin daha hızlı ve simetrik olmasını sağlayan ilkel dönemlerden bugüne kadar gelişen tekniktir. Çömlekçi tornasının türleri; el tornası, ayak tornası, pedallı torna ve günümüzde kullandığımız elektrikli tornadan bahsedilmektedir.

Üçüncü bölümde ise, çaydanlık, emzik, kulp yapımı gibi çömlekçi tornasında çekilen formun ekleme yapım aşamalarına değinilmektedir. Kendi üslubuna göre eklemeli form ile sanatsal formlar üreten başlıca sanatçılardan bahsedilmektedir. Çömlekçi tornasında çekmiş oldukları formları birbirine ekleyerek yeni sanatsal kurgularla ortaya koydukları işlerinden örnekler verilmektedir.

Dördüncü bölümde ise, yapılan araştırmalar sonucu, çömlekçi tornasında çekilen parçaları bir birlerine ekleyerek yeni çağdaş seramik formlar ortaya konulmuş ve uygulamalarımda sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Çömlek, Şekillendirme, Torna, Form

ABSTRACT**ARTICULATED FORMS IN POTTER'S LATHE AND PERSONAL
PERFORMANCE**

Hakan ÖCEL

Social Sciences Institute Arts Department of Ceramic

Uşak University Institute of social sciences, August 2018

Counsellor: Prof. İsmail YARDIMCI

In the first part, the changes and characteristics which occur in the forms with the advent of potter's lathe to Anatolia are mentioned as well as the place of pottery, its history and its historical development in Anatolia. Kınık, Karacasu, Sorkun, Menemen, Avanos pottery which make traditional pottery production in Anatolia are also mentioned.

In the second part, the description and types of lathe are explained. Ceramic lathe, which is used to shape symmetrical forms in ceramic art, is a technic developing from primitive period to today that enables to become faster and symmetric blank form pottery. The types of potter's lathe are hand lathe used to form earthenware in the first period when the pottery was discovered in Anatolia, afterwards foot lathe, pedal powered lathe and electrical lathe that is used today.

In the third part, the processes of making articulated forms such as teapot, spout and handle which is made on potter's lathe are mentioned. Art forms, main artists who work in articulated form according to the artist's own style are mentioned. Some examples of their works are given with new artistic fiction by adding together the forms they have drawn in the potter's lathe.

In the fourth part, new modern ceramic forms have been introduced and presented in my practice by adding the pieces that I form in potter's lathe as a result of researches.

Keywords: Ceramic, Pottery, Throw, Lathe, Form

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Hakan ÖCEL'in "Çömlekçi Tornasında Eklemeli Formlar ve Kişisel Uygulamaları" başlıklı tezi 28 / 08 / 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ**İmza**

Danışman : Prof. İsmail YARDIMCI .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ezgi GÖKÇE .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İsmet YÜKSEL .....

Enstitü Müdürü

Prof. Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

Seramik bölümüne girdiğim o yıllarda bana çömlekçi tornasını öğreten, her konuda beni destekleyen hocam Öğr. Gör. Ömer GÖRKEM'e teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans ders aşamasında tornada bize teknik bilgilerini öğreten, yüksek lisans tez çalışmam boyunca her konuda bilgi ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, beni sürekli destekleyip yol gösteren, gerek hoca gerekse bir abi olan saygı değer danışman hocam Prof. İsmail YARDIMCI'ya sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca; çalışma süresince desteğini esirgemeyen hocam Öğr. Gör. İ.Vefa İRDELP'e ve diğer hocalarıma, her zaman yanımda olan beni sürekli destekleyen arkadaşlarıma, maddi ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan beni destekleyen anneme babama teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Hakan ÖCEL

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad – Soyadı : Hakan ÖCEL
Doğum Tarihi : 01.01.1991
Doğum Yeri : UŞAK/Merkez
Adres : Ünalın Mahallesi Uzun Yokuş Sokak
Yiğit Apartmanı No:18 Kat:6 UŞAK
Tel : 0539 297 64 40
G-mail : hakanocel64@gmail.com

EĞİTİM

Yüksek Lisans : Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı (2014-)
Lisans : Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi Seramik Bölümü (2010 - 2014)
Ortaöğretim : Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi UŞAK
(2004-2008)

ÖDÜLLER

2016 UŞAK Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 5. Uluslararası Katılımlı
Genç Seramikçiler Karo Yarışması “Kar Seramik Teşvik Ödülü”

2015 ESKİŞEHİR Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Muammer Çakı 9.
Uluslararası Öğrenci Seramik Yarışması “Başak Çatı ve Cephe Sistemleri A.Ş. Özel
Ödülü”

2014 İZMİR İzmir Rotary Kulübü 13. Altın Testi Seramik Yarışması ‘ Zühtü PALA
Kişisel Ödülü’ Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi

KOLEKSİYON

“İsimsiz” adlı 108x109x8 cm ölçülerindeki eserim (seramik pano) Uşak Üniversitesi Rektörlük katında sergilenmektedir.

ULUSAL, ULUSLARARASI, KARMA SERGİLER

2017 İSTANBUL “Kobalt” Karma Seramik Sergisi

2017 GÖLCÜK 7. Uluslararası Gölcük Seramik Sempozyumu ve Seramik Sergisi

2017 İSTANBUL 4.İstanbul Seramik Sanat Günleri Karma Seramik Sergisi

2017 KOCAELİ Nermin DEMİRKOL – Hakan ÖCEL “DÜNYADA SERAMİK” Fotoğraf ve Seramik Sergisi

2016 GÖLCÜK 6. Uluslararası Gölcük Seramik Sempozyumu ve Seramik Sergisi

2016 ROMANYA BIAMPT International Biennial of Miniature Arts Timisoara

2016 İSTANBUL 3.İstanbul Seramik Sanat Günleri Karma Seramik Sergisi

2016 UŞAK Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 5. Uluslararası Katılımlı Genç Seramikçiler Karo Yarışması

2016 İZMİR İzmir Rotary Kulübü 14. Altın Testi Seramik Yarışması

2015 SAKARYA 6. Uluslararası Gizem Frit Seramik Yarışması, Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi

2015 KÜTAHYA Yüksek Lisans Karma Seramik Sergisi

2015 UŞAK Uşak Ulubey Yüksek Lisans Kanyon Seramik Sergisi

2015 İSTANBUL 2.İstanbul Seramik Sanat Günleri Karma Seramik Sergisi

2015 KÜTAHYA Dumlupınar Üniversitesi 2. Dumlupınar Seramik Yarışması

2015 ESKİŞEHİR Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Muammer Çakı 9. Uluslararası Öğrenci Seramik Yarışması

2014 BİLECİK Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi 1. Seramik Sanatı Eğitimi Konferansı Mezuniyet Projeleri Sergisi

2014 UŞAK Uşak Üniversitesi Seramik Bölümü Öğrencileri Mezuniyet Sergisi, Atatürk Kültür Merkezi Sanat Galerisi

2014 UŞAK Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 4. Uluslararası Katılımlı Genç Seramikçiler Karo Yarışması

2014 İZMİR İzmir Rotary Kulübü 13. Altın Testi Seramik Yarışması

2013 SAKARYA Gizem Frit Seramik Yarışması, Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi

2013 ANTALYA ISCAEE Uluslararası Seramik Sanatı Eğitimi Ve Değişimi Sergisi

2013 İZMİR 19 Mayıs Alaçatı 2. Genç Sanat Günleri Karma Sergisi

2012 UŞAK Uşak Üniversitesi Seramik Bölümü Öğrencileri Karma Sergisi, Uşak Üniversitesi Sanat Galerisi

2012 UŞAK Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 3. Uluslararası Katılımlı Genç Seramikçiler Karo Yarışması

2011 UŞAK Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 2. Uluslararası Katılımlı Genç Seramikçiler Karo Yarışması

ÇALIŞTAYLAR VE ETKİNLİKLER

2016 İSTANBUL İstanbul Büyükşehir Belediyesi 3. İstanbul Seramik Sanat Günleri Etkinliği

2016 ANANOS / NEVŞEHİR 4. Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı

2016 KAYSERİ Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1. Erciyes Sanat Günleri Etkinliği

2015 OLİMPOS / ANTALYA Kumluca Kaymakamlığı Participation and Contribution to the International Art Workshop

2014 UŞAK Uşak Üniversitesi Alternatif Pişirim Teknikleri Çalıştayı

2013 ANTALYA ISCAEE Uluslararası Seramik Sanatı Eğitimi Ve Değişimi Sempozyumu

2013 AVANOS Uşak Üniversitesi – Nevşehir Üniversitesi Soda ve Anagama Pişirim Çalıştayı

2013 UŞAK Uşak Belediyesi – Sanat Etkinlikleri Kapsamında Gerçekleştirilen “CAS FEST Cumhuriyet’in Aydınlığında 4. Sanat Festivali” Etkinliği

2012 UŞAK Avgan Belediyesi ve Avgan İlköğretim Okulu işbirliği ile Avgan İlköğretim Okulu öğrencilere yönelik Seramik Yapımı ve Torna Çalıştayı

2012 UŞAK Uşak Belediyesi – Sanat Etkinlikleri Kapsamında Gerçekleştirilen “Cumhuriyet’in Aydınlığında 3. Sanat Festivali” Etkinliği

2011 AVANOS Uşak Üniversitesi – Nevşehir Üniversitesi Tuz pişirim Çalıştayı

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	III
ABSTRACT	V
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	VII
ÖNSÖZ	VIII
ÖZGEÇMİŞ	IX
İÇİNDEKİLER	XIII
RESİM LİSTESİ	XV
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ÇÖMLEKÇİLİĞİN TANIMI, TARİHCESİ VE ANADOLU ÇÖMLEKÇİLİĞİNDE TORNANIN YERİ.....	2
1.1.ÇÖMLEKÇİLİĞİN TANIMI VE TARİHCESİ.....	2
1.2.ANADOLU ÇÖMLEKÇİLİĞİNDE TORNANIN YERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
1.3.GÜNÜMÜZ ÇÖMLEKÇİLİK MERKEZLERİ.....	9
1.3.1. Kınık Çömlekçiliği.....	9
1.3.2.Karacasu Çömlekçiliği.....	14
1.3.3.Sorkun Çömlekçiliği.....	18
1.3.4. Menemen Çömlekçiliği.....	21
1.3.5. Avanos Çömlekçiliği.....	24

2. BÖLÜM: TORNANIN TANIMI VE TÜRLERİ.....	27
2.1.TORNANIN TANIMI.....	27
2.2. TORNANIN TÜRLERİ.....	32
2.2.1.El Tornaları.....	32
2.2.2.Ayak Tornaları.....	32
2.2.3.Pedallı Tornalar.....	33
2.2.4.Elektirikli Tornalar.....	34
3. BÖLÜM: ÇAMUR TORNASINDA EKLEMELİ FORMLAR VE SANATÇILAR.....	36
3.1. ÇAMUR TORNASINDA EKLEMELİ FORMLAR.....	36
3.1.1. Çamur Tornasında Kullanım Amaçlı Eklemeli Formlar.....	44
3.1.2. Çamur Tornasında Eklemeli Sanatsal Formlar.....	49
3.2. ÇAMUR TORNASINDA EKLEMELİ FORM YAPIMINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR.....	57
3.3. ÇAMUR TORNASINDA EKLEMELİ FORM YAPAN SANATÇILAR VE ÖRNEKLERİ.....	59
4. BÖLÜM: KİŞİSEL YORUMLAMALAR.....	73
4.1. KİŞİSEL YORUMLAMALAR.....	73
SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA.....	92

RESİM LİSTESİ

Resim 1. Kabartmalı vazo. Pişmiş toprak. Yükseklik 82 cm. İnandıktepe kült vazosu. İ.Ö. 17. Yy. ortaları.....	5
Resim 2. Boya bezekli kap, Pişmiş toprak, Yük. 30 cm. Gordion, Kral ailesinden bir çocuğa ait. İ. Ö. 8. y.y. sonu 7. y.y. başı.....	6
Resim 3. Gaga ağızlı testiler, Pişmiş toprak, Yük. 15-17 cm. Gordion, İ. Ö. 8. y.y. sonu 7. y.y. başı.....	6
Resim 4. Halka biçimli kap, Pişmiş toprak, Yük. 30 cm. Boğazköy. İ. Ö. 16. y.y.....	7
Resim 5. Emzikli yüksek kaideli kap, Pişmiş toprak, Yük. 32 cm. Alacahöyük. İ. Ö. 17-16.y.y.....	7
Resim 6. Gaga ağızlı testi, Pişmiş toprak, Yük. 44 cm. Kültepe. İ. Ö. 18. y.y.....	8
Resim 7. Boya bezekli kulplu kap, Pişmiş Toprak, Yük. 11,8 cm. Hacılar. İ. Ö. 6. bin yıl ikinci yarısı.....	8
Resim 8. Boya bezekli kap, Pişmiş Toprak, Yük. 11,2 cm. Hacılar İ. Ö. 6. bin yıl ikinci yarısı.....	9
Resim 9. Kınık'ta çamurun iki silindir arasından geçirilişi.....	10
Resim 10. Pişirimde kullanılan fırının kullanımı.....	10
Resim 11. Kınık'ta yapılmış alacalı süslemeli boduklardan bir yığın.....	11
Resim 12. Saksıların üstüne alacalı süslemenin yapılışı.....	11
Resim 13. Osman Menteş.....	12
Resim 14. 40 cm boyunda, perdahlı, bisküvi pişirim çalışma vazo.....	12
Resim 15. Zeki İpek.....	13
Resim 16. Akıtma Dekorlu Seramik Formu.....	13
Resim 17. Aydın Karacasu, kapakların astarlanması.....	15
Resim 18. Aydın Karacasu, fırından çıkacak pişmiş çömlükler.....	15
Resim 19. Aydın Karacasu.....	16
Resim 20. Ali BARDAK.....	16

Resim 21. Ali BARDAK Atölyesinden.....	17
Resim 22. Serkan TÜRK.....	17
Resim 23. Serkan TÜRK Atölyesinden.....	18
Resim 24. Zamanını iyi değerlendirdiğini söyleyebileceğimiz bir genç kız ve arkada onu seyreden bir çocuk.....	20
Resim 25. Ekmek tavaların biçimlendirilmesi.....	20
Resim 26. Bilal DENİZ.....	22
Resim 27. Bilal DENİZ, Atölyesinden.....	22
Resim 28. Taner YILMAZ.....	23
Resim 29. Taner YILMAZ, Atölyesinden.....	23
Resim 30. Erdem İBAŞ.....	25
Resim 31. Erdem İBAŞ, Atölyesinden.....	25
Resim 32. Mustafa ULUADA.....	26
Resim 33. Mustafa ULUADA, Atölyesinden.....	26
Resim 34. Tornada şekillendirilecek olan çamurun yoğrulması.....	28
Resim 35. Tornada şekillendirilen çamuru merkeze getirme.....	28
Resim 36. Tornada bir el içten diğer el dıştan bastırarak çamurun biçimlendirilmesi.....	29
Resim 37. Modelaj Kalemleri.....	29
Resim 38. Çeki Tahtaları.....	30
Resim 39. Tornada çekilen formun çeki tahtası ile düzeltilmesi.....	30
Resim 40. Dip Alma Aletleri.....	31
Resim 41. Tornada çekilen formun dip alma yöntemi ile inceltilmesi.....	31
Resim 42. El tornasında şekillendirme.....	32
Resim 43. Ayak tornasında şekillendirme.....	33
Resim 44. Pedallı tornada çalışan İspanyol çömlekçi Jose Malla.....	34
Resim 45. Shimpo markalı elektrikli tornada çalışırken.....	35
Resim 46. Çamurun silindir aşaması.....	36
Resim 47. Çamurun kavis aşaması.....	36
Resim 48. Kapağın oturacağı yuva.....	37

Resim 49. Emzik çekme aşaması.....	37
Resim 50. Emziği forma ekleme aşaması.....	37
Resim 51. Kulp yapım aşaması.....	38
Resim 52. Kapak yapım aşaması.....	38
Resim 53. Çamurun silindir aşaması.....	39
Resim 54. Formun Çeki Tahtasıyla Düzeltilmesi.....	39
Resim 55. Çekilen Forma Kulp Ekleme Aşaması.....	40
Resim 56. Testinin Kurumaya Bırakılması.....	40
Resim 57. Çamurun Kavis Aşaması.....	41
Resim 58. Forma Ekleme Aşaması.....	41
Resim 59. Eklenen Formun Şekillendirme Aşaması.....	42
Resim 60. Emzik Yapım Aşaması.....	42
Resim 61. Emziği Forma Ekleme Aşaması.....	43
Resim 62. Kuruma Aşaması.....	43
Resim 63. Maşrapa.....	44
Resim 64. Kaz biçimli törensel içki kabı.....	44
Resim 65. Gaga ağızlı testi.....	45
Resim 66. Çay Takımı, Güngör GÜNER.....	45
Resim 67. Kahve Takımı, Güngör GÜNER.....	46
Resim 68. Seramik Kupa.....	46
Resim 69. Matara.....	47
Resim 70. Cezve.....	47
Resim 71. Testi.....	48
Resim 72. Çömlekçi çarkında formlar.....	48
Resim 73. Kadın Biçimli Çömlek	50
Resim 74. Kadın Biçimli Çömlek.....	50
Resim 75. Ayfer Işık, Tornada Şekillendirilen Birimlerden Oluşturulan Kompozisyonlar.....	51
Resim 76. Testi.....	51
Resim 77. Sadi DİREN.....	52
Resim 78. Çarkta şekillendirilmiş form.....	52

Resim 79. Çarkta şekillendirilmiş boğa biçimli vazı.....	53
Resim 80. Boynuz tutamaklı gaga ağızlı testi.....	53
Resim 81. Beate Kuhn, Stoneware Kâse.....	54
Resim 82. Seramik form.....	54
Resim 83. Bisiklet, Seda Tuncalı.....	55
Resim 84. Çaydanlık, Shari Sikora.....	55
Resim 85. Çaydanlık.....	56
Resim 86. Çaydanlık.....	56
Resim 87. Dip Alma Aşaması.....	57
Resim 88. Formları Kesim Aşaması.....	57
Resim 89. Ekleme Aşaması.....	58
Resim 90. Sanatçı çömlekçi çarkında çalışırken.....	59
Resim 91. Çaydanlık, Tornada Şekillendirme.....	60
Resim 92. Seramik Form, Tornada Şekillendirme.....	60
Resim 93. Sanatçı çömlekçi çarkında çalışırken.....	61
Resim 94. Sürahi, Tornada şekillendirme.....	62
Resim 95. Tek Kulplu Amfora, Tornada şekillendirme.....	62
Resim 96. Sanatçı çömlekçi çarkında çalışırken.....	63
Resim 97. Çay takımı.....	64
Resim 98. Çay fincanları.....	64
Resim 99. Sanatçı tornada çalışırken.....	65
Resim 100. Sanatçının tornada çektiği formu.....	66
Resim 101. Sanatçının tornada çektiği formu.....	66
Resim 102. Sanatçı tornada çalışırken.....	67
Resim 103. Sanatçının tornada çektiği formu.....	68
Resim 104. Sanatçının tornada çektiği formu.....	68
Resim 105. Sanatçı çalışırken.....	69
Resim 106. Beyaz porselen çalışması.....	70
Resim 107. Sanatçının beyaz porselen çalışması.....	70
Resim 108. Sanatçı çalışırken.....	71
Resim 109. Sanatçının çalışması.....	72
Resim 110. Sanatçının çalışması.....	72

- Resim 111.** Torna atölyesinde çalışırken, çamurun yoğrulması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....73
- Resim 112.** Yoğrulan çamuru tornada merkeze getirme aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....74
- Resim 113.** Merkeze gelen çamurun içinin boşaltılma aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....74
- Resim 114.** Yapılan formun dip alma aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....75
- Resim 115.** Forma ekleme aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....76
- Resim 116.** Forma ekleme aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....76
- Resim 117.** Ekleme işlemi bitmiş formun kurumaya bırakılması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....76
- Resim 118.** Formları keserek ekleme aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....77
- Resim 119.** Formları keserek ekleme aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ.....77
- Resim 120.** İsimli, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 40x43x35cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....77
- Resim 121.** Duvar tabağı, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 30x30x12cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....78
- Resim 122.** Kahve takımı, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 40x42x25 cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....79
- Resim 123.** Kahve takımı, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 40x45x18 cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....79

- Resim 124.** İsimsiz, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 34x40x50cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....80
- Resim 125.** Karmaşa, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 45x65x52cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....81
- Resim 126.** İsimsiz, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 58x63x55cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....81
- Resim 127.** İsimsiz, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 45x55x62cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....82
- Resim 128.** İsimsiz, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 38x43x36cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....83
- Resim 129.** Duvar panosu, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 45x47x22cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....84
- Resim 130.** Çanaklar, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 64x60x18cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....84
- Resim 131.** Duvar tabağı, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 42x34x13cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....85
- Resim 132.** Matara, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 36x58x38cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....86

- Resim 133.** Uşak Üniversitesi Koleksiyonu, Seramik panosu, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Fotokopi transfer, Kırmızı çamur, 108x109x8 cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....86
- Resim 134.** İsimli, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 40x48x78cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....87
- Resim 135.** Çaydanlık, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 38x44x21cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....88
- Resim 136.** Duvar panosu, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 30x30x13cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....88
- Resim 137.** Peace, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Fotokopi transfer, Kırmızı çamur, 60x60x11.5 cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....89
- Resim 138.** Duvar panosu, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 47x56x17cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....89
- Resim 139.** İsimli, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 43x46x40cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017.....90

GİRİŞ

Günümüzde tarihe karışmış birçok toplum ve uygarlık, bilim, kültür, en önemlisi sanatlarıyla anılmaya devam ederler. Farklı alan ve sanat dallarında bıraktıkları izlerle, bizlere öğrenme ve araştırma konuları oluştururlar.

İnsanoğlu, tarih öncesi yerleşik yaşama geçtikten sonra büyük bir gelişme göstermiştir. Kilin pişirilmesi ile fiziksel değişim geçirerek dayanıklılık kazandığını keşfetmiş, seramiğin kalıcı özelliğinden yararlanarak pişmiş toprak formlar üretmeye başlamıştır. Çömlekçilerin ilk ürettiği kaplar basit biçimlerde dir. Temelde taşımaya, saklamaya, pişirmeye ve servis etmeye yönelik bu kaplar, zamanla çeşitlenmiş ve plastik anlamda da gelişmişlerdir. Antik dönem insanı için seramik üretmek, metal kaplar yapmaya nazaran daha ucuz, çamurun kolay şekillendirilebilir olması dolayısıyla daha kolay üretilmesini sağlamıştır.

Çanak ve çömlek yapımındaki ilk önemli gelişmelerden birisi çömlekçi tornasıdır. Torna kili biçimlendirmede kolaylık sağlaması bakımından, çömlekçiliğe pek çok değişiklik getirmiştir.

Anadolu'da tornanın girmesiyle çanak çömlekçilikte çok önemli değişiklikler olmuştur. Genel olarak çömleklerin yapıldığı dönem ve merkezlere bağlı olarak pişirim renk farklılığı görülmektedir. Formlarda önemli değişiklikler olmuş çanak-çömleklerin et kalınlıkları incelmış, kaba formlar ortadan kaybolmuş, estetik açıdan çok güzel örnekler buluntulardan çıkmıştır.

Bu tez çalışmasında çömlekçi tornasının seramik sanatındaki yeri, Anadolu da geleneksel seramik üretimi yapan başlıca çömlekçi merkezleri ve çömlekçi tornasında eklemeli formlar çalışan sanatçılar ve ürünleri incelenmiş olup seramik sanatındaki yeri vurgulanmıştır.

1. BÖLÜM: ÇÖMLEKÇİLİĞİN TANIMI, TARİHCESİ VE ANADOLU ÇÖMLEKÇİLİĞİNDE TORNANIN YERİ

1.1.ÇÖMLEKÇİLİĞİN TANIMI VE TARİHCESİ

“Elle ya da tornada biçimlendirilerek yapılan sırlı ya da sırsız tencere biçimindeki kaba çömlek denir.”¹

Kilin ve suyun karıştırılmasıyla oluşan, çamurdan yapılan süs ve kullanım eşyasının, yüksek ısılı fırınlarda sertleşmesiyle çanak-çömlek elde edilir. İlk çanak çömler elle biçimlendirilir.“Anadolu’da ilk çarklı çömlekçiliğe ait bulgular M.Ö. 3000-2000 yılları arasında ilk kez Kayseri dolaylarında Alışar, Boğazköy ve Truva’da rastlanıyor. Anadolu’da toprağın kullanımı, seramik sanatı ve üretimi anlamında dokuz bin yıllık bir geçmişe sahiptir. İnsanoğlu kili ilk şekillendirmeye başladığında önce suyu kullandı, sonra toprağı, sonrada ateşi. Bu üç ana malzemenin bir araya gelmesi insanlık tarihi açısından, yaratıcılığın ve yeteneğın de kullanımı ile seramik sanatının doğumu olarak da tanımlanabilir.”²

“Hammaddesi kil kökenli olan ve daha çok kap kacak olarak kullanılan nesnelere, Türkçede fırınlama tekniğı ve yüzey işleme yöntemlerine göre, çanak çömlek, seramik ve porselen olarak üç ayrı ad altında toplanmaktadır... Ancak giderek çanak çömlek ilkel yöntemlerle yapılmış, yüzeyi sırsız kapları, seramik’se gene düşük ısıda fırınlanmış ancak yüzeyi Sır’lı kapları tanımlayan bir anlam kazanmıştır.”³

“İnsanoğlunun üretimi, bugüne dek ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleşmiştir. Önceleri ağaçtan daha sonraları taştan yapılan kapkacakların yerini Neolitik Çağda kilden yapılanları almıştır. 1961 yılında Hacılar ve 1962-63 yıllarında Çatalhöyük’te yapılan kazılarda ortaya çıkan buluntular seramik üretiminin Neolitik Dönemde başladığını gösterir.”⁴

“Neolitik Çağ’ın çanak çömlekçiliğı gelişim aşamalarına göre “erken” ve “geç” olmak üzere iki bölümde incelenir. Doğudan Batıya doğru nüfusun özellikle yine Toroslar’ın güney ve kuzey etekleri civarında yoğunlaşmış bulunduğu bu dönemde on binlerce yıldır süre gelen toplayıcılık ve avcılığa dayalı sosyal sistem ve

¹ Metin Sözen ve Uğur Tanyeli, “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”, 9. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2007 s.56

² Güngör Güner, “Anadolu’da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik”, s.10-11

³ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, YEM Yay. 1. Cilt, İstanbul, 1997, s.344

⁴ Sevim Çizer, “Tarih Öncesi Çömlekçilik”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir,2005, s.104

geçim düzeni hızla değişmeye yüz tutmuş, insanoğlu toprağa bağımlı hale gelmeye başlamıştı. Daha çok Anadolu yarım adasının güney kesiminde yoğunlaşmış bulunan Erken Neolitik Çağ yerleşmelerinden en ünlüsü Konya Ovasındaki Çatalhöyük'tür."⁵

“Neolitik Çağın (M.Ö.8000-5500) önemli merkezlerinden Çatalhöyük'te (M.Ö.6800-5700 arasına tarihlenen) elde yapılan çanak çömleklerde daha çok oval formların egemenliğinde genelde kahverengi, kırmızı, siyah renk tonları kullanılmış çağın geç döneminde seramikler basit geometrik motiflerle bezemeye başlanmıştır.”⁶ Erken neolitik çağdaki yapılan seramik kapların genellikle tek renklidir. Son evrelerde çok ender olarak krem renklerdeki kırmızı boya lekeleriyle bezemesine çalışılmıştır. Bu dönemdeki renkler genellikle koyu renkli ve acık bej rengindedir. Neolitik dönemin ikinci ve son evresi geç neolitik çağ olarak adlandırılır. Bir ya da bir iki yüzyıldan fazla sürmeyen bu dönemin seramik kapları tek renkli ve çok renkli olarak iki gruba ayrılır. Erken Neolitik Çağdaki seramik kaplarının ağız kenarlarının altına dikime yerleştirilmiş tüp biçimli tutamaklar karakteristiktir.

“Geç Neolitik Çağın Anadolu'da en iyi temsil ettiği merkezlerin başında, Burdur'un 35km Güneybatısındaki Hacılar gelmektedir. Geç Neolitik Çağa ait M.Ö. 5700-5600 civarına tarihlenen Hacılar'da iyi pişirilmiş, perdahlı çanak çömlekleri kırmızı, kahverengi, kırmızımsı sarı renkleridir. Geç Neolitik Çağda boya bezekli kaplarda büyük bir artış söz konusudur.”⁷ Geç Neolitikte Anadolu'da bilinen çanak çömlek yapımı evcil hayvan ve tarım bitkilerini kullanımı gibi yeni kavramları öğrenmeye başladıkları açıktır. Genel olarak kaba görümlü çanak çömlekler çoğu kez koyu kurşuni ve koyu kahverengi ve perdahlıdır. Kimileri kazıma çizgiler ya da noktalarla bezemiştir. Bazen bunların içi beyaz bir macunla doldurulmuştur. Bu bezemeler daha çok köşeli kaplar üzerine uygulanmış ve boyaya hiç yer verilmemiştir.

“Kalkolitik Çağda (M.Ö. 5500-3000) yıllarına tarihlenen bu dönem, Erken, Orta ve Geç Kalkolitik Çağ olarak üç aşamada incelenmektedir. Geç Neolitik Çağın bir devamı olduğu Hacılar, Canhasan, Kurucay gibi yerleşim yerlerindeki devamlılıktan anlaşılmaktadır. Hacılar yerleşiminde en belirgin özellik el yapımı,

⁵ Veli Sevin, “Anadolu Arkeolojisi”, 3. Baskı, Der Yayınları, İstanbul,2003 s.48

⁶ Anadolu Medeniyetler Müzesi, “Anadolu Medeniyetler Müzesi”, Dönmez Offset, Ankara s.25

⁷ Anadolu Medeniyetler Müzesi, Aynı, s.25

boyalı çanak çömleğin kullanılmış olmasıdır. Hacıların M.Ö. 5400-4750 arasında tarihlenen dönemde teknik ve form açısından ileri düzeye erişmiş parlak perdahlı, tek renkli çanak çömlek yanı sıra zengin bezeklere sahip boyalı çanak çömleklerin de giderek artış gösterdiği görülmüştür. Boyalı alanlarda krem ya da pembemsi sarı renkte kırmızımsı kahverengi ile yapılmış geometrik motiflerle bezenmiştir. M.Ö. 4000-3000 arasında tarihlenen Beycesultan'da Geç Kalkolitik Çağ seramiği gri, siyah, kahverengi zeminli ya da bu renkler üzerine beyaz geometrik boyalı, bazıları çizi bezelidir.”⁸ “Canhasan’ da bulunan seramik kaplar kırmızı veya devetüyü renkli çamurdan genel olarak yuvarlak biçimli formlarda olup formların bazıları düz dipli testi gibidir. Küçük formlarda astar mevcutken, büyük kaplar boyasızdır.”⁹ Anadolu çömlekçiliği Asurlar çağında tornanın gelmesiyle çanak çömlekçilik her yönden aşama kaydetmiştir.

1.2.ANADOLU ÇÖMLEKCİLİĞİNDE TORNANIN YERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

“Çanak ve çömlek yapımındaki ilk önemli gelişmelerden birisi çömlekçi tornasıdır. Torna kili biçimlendirmede kolaylık sağlaması bakımından, çömlekçiliğe pek çok değişiklik getirmiştir. Bildiğimiz çömlekçi tornası, torna tablasının bir mil üzerine tespit edilip döndürülmesi sonucu kullanılmaya başlamıştır.”¹⁰

“Tornanın kullanımı Tunç Çağı’nda M.Ö. 3000 yılın başlarında Mısır, Suriye ve Kilikya’ya ve M.Ö. 3000 yılın ortalarında da tüm Orta ve Batı Anadolu’ya yayılmıştır.”¹¹

Bu dönemin başlangıcı aynı zamanda Anadolu’da yazılı tarihin ve Orta Tunç Çağının başlangıcıdır. İ.Ö. 1960 yıllarında kuzey mezopotamyadaki eski Asur devleti Anadolu ile gelişmiş bir ticaret sistemi kurmuştu. Bu dönemde Anadolu’da büyük grubu Geç Hattilerin oluşturduğu feodel şehir krallıkları egemendi. “Geçmişten beri Anadolu’nun zenginliğini bilen Mezopotamyalılar Asur’un öncülüğünde kuzey komşuları ile geniş ve sistemli ticari ilişkiye girmişlerdi. Beraberinde Anadolu’ya

⁸ Anadolu Medeniyetler Müzesi, Aynı, s.50

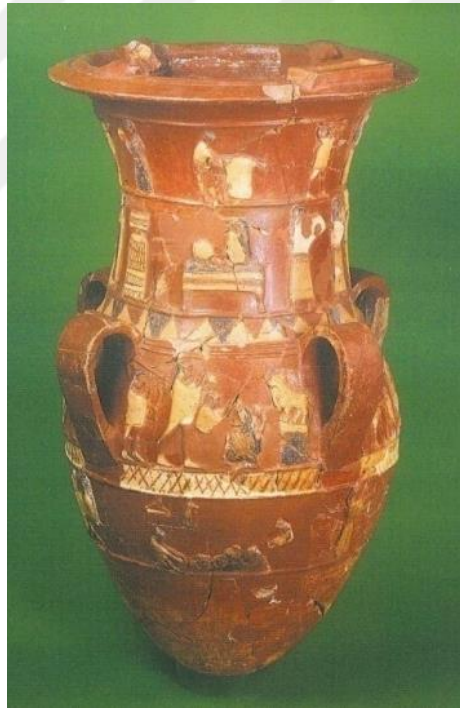
⁹ Sıdika Sibel Sevim, “Seramik Dekor Ve Uygulama Teknikleri”, Yorum Sanat, İstanbul, 2007,s.13

¹⁰ Güngör Güner, Aynı, s.10-11

¹¹Tahsin Özgüç, “Kültepe”, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,2005, s.58

yabancı olan dillerini çivi yazılarını ve silindir mühür geleneğini getirmişlerdi. Böylece Anadolu İ.Ö. 1950yıllarından itibaren yazılı tarih çağlarına girmiş oldu.”¹²

“Asurlar Anadolu’ya çömlekçi çarkını da getirmiş ve yaygınlaştırmıştır. Bu dönemde yazılı tarih başlamış ve hitler tarih sahnesine çıkmıştır. Bu dönemde daha çok form olarak metal kaplar taklit edilmiş parlak metal görünümlü gaga ağızlı testiler, çaydanlıklar çok kulplu iri meyvelikler yer alır. Çağın boya ile bezekli seramiklerini krem zemin üzerine siyah, kahverengi ve kırmızı geometrik şekillerde süslenmiş örneklerde görebiliriz. Eski Hitit kültürünün kökleri Asur ticaret kolonileri çağına özellikle bu ağır son evresine uzanır ancak döneme özgü özelliklerde az değildir. Anadolu’da eski Hitit kültürünün iyi bir biçimde temsil edildiği merkezler arasında Boğazköy, Alishar, Alacahöyük, Eskişehir, İnandıktepe ve İmikuşağı’nın adları sayılabilir. Bu merkezlerde çok zengin buluntulara rastlanmıştır.”¹³

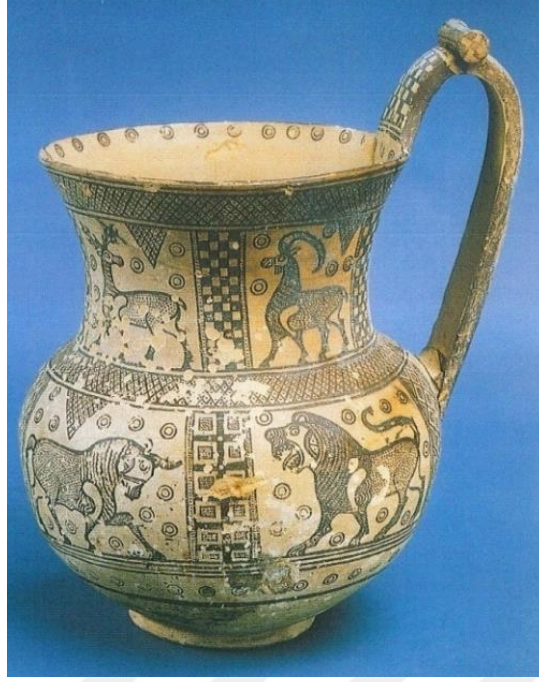

Resim 1: Kabartmalı vazo. Pişmiş toprak. Yükseklik 82 cm. İnandıktepe kült vazosu. İ.Ö. 17. Yy. ortaları

Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s. 123

¹² Anadolu Medeniyetler Müzesi, **Aynı**, s.89

¹³ Veli Sevin, **Aynı**, s.167-168

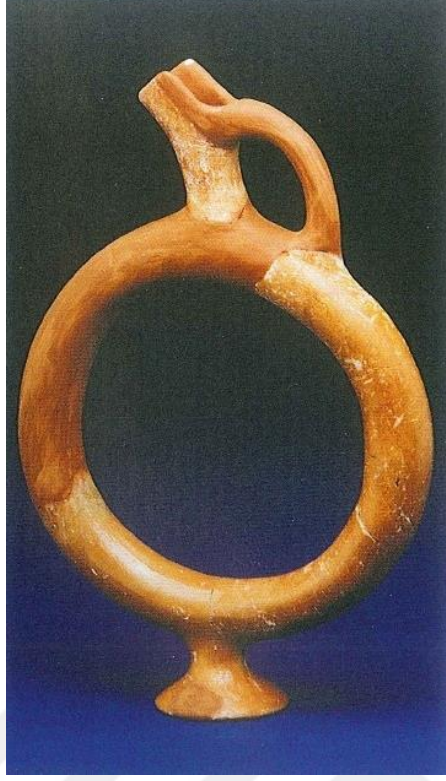
Resim 2: Boya bezekli kap, Pişmiş toprak, Yük. 30 cm., Gordion, Kral ailesinden bir çocuğa ait. İ. Ö. 8. y.y. sonu 7. y.y. başı

Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s.167

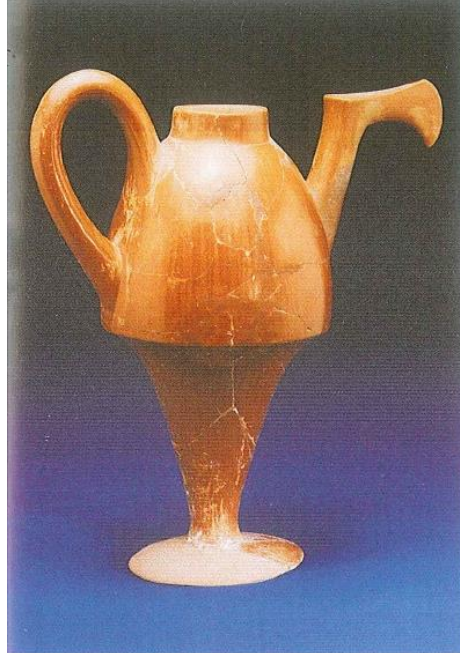
Resim 3: Gaga ağızlı testiler, Pişmiş toprak, Yük. 15-17 cm., Gordion, İ. Ö. 8. y.y. sonu 7. y.y. başı

Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s.166

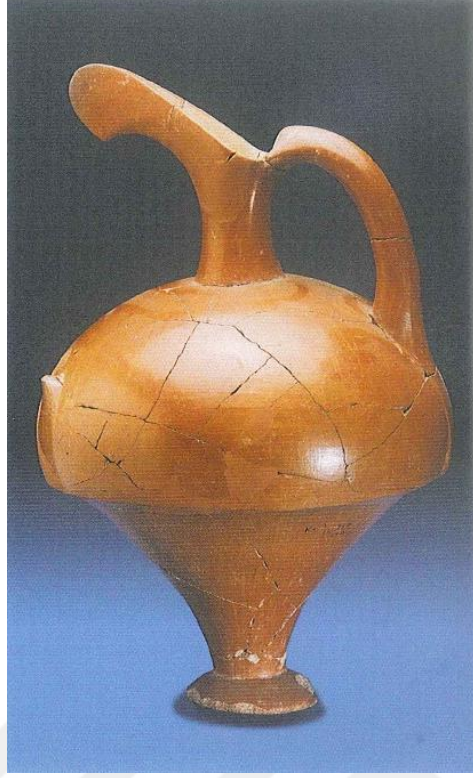
Resim 4: Halka biçimli kap, Pişmiş toprak, Yük. 30 cm., Boğazköy. İ. Ö. 16. y.y.

Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s.130

Resim 5: Emzikli yüksek kaideli kap, Pişmiş toprak, Yük. 32 cm., Alacahöyük. İ. Ö. 17-16. y.y.

Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s.121

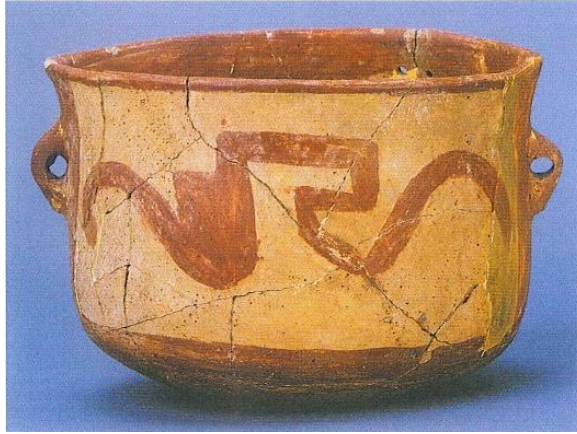

Resim 6: Gaga ağızlı testi, Pişmiş toprak, Yük. 44 cm., Kültepe. İ. Ö. 18. y.y.
Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s.98

Resim 7: Boya bezekli kulplu kap, Pişmiş Toprak, Yük. 11,8 cm., Hacılar. İ. Ö. 6. binyıl ikinci yarısı
Kaynak: <http://www.transanatolie.com/Francais/Turquie/Turquie%20Musees/musee%2026.jpg>

08.12.2016

Resim 8: Boya bezekli kap, Pişmiş Toprak, Yük. 11,2 cm., Hacılar İ. Ö. 6. binyıl ikinci yarısı
Kaynak: <http://www.transanatolie.com/Francais/Turquie/Turquie%20Musees/musee%2028.jpg>

08.12.2016

Anadolu’da tornanın girmesiyle çanak çömlekçilikte çok önemli değişiklikler olmuştur. Genel olarak çömlleklerin yapıldığı dönem ve merkezlere bağlı olarak pişirim renk farklılığı görülmektedir. Formlarda önemli değişiklikler olmuş çanak-çömlleklerin et kalınlıkları incelmış, kaba formlar ortadan kaybolmuş, estetik açıdan çok güzel örnekler buluntulardan çıkmıştır.

1.3.GÜNÜMÜZ ÇÖMLEKÇİLİK MERKEZLERİ

1.3.1. Kınık Çömllekçiliği

“Kınık köyü Bilecik iline 30 km, Pazaryeri ilçesine 7 km uzaklıkta olan 140 hanelik köydür. Kınık köyünün ve çömllekçiliğinin tam 100 yıllık bir geçmişi vardır. Kınık köyünde çömllekçilik 1887 yılında Bulgaristan’dan göç ederek Kınık’a yerleşen Şakir usta ile başlamaktadır. Kınık köyünde iki oğlu ile çömllekçilik yapmaya başlayan Şakir usta, 1932 yılında vefat edince oğullarından Mehmet, çömllekçiliğe devam ettirmiştir. Çömllek ustasının olması nedeniyle köylüler yavaş yavaş bu işi kendilerine uğraş edinmişlerdir.”¹⁴

“Kınık köyünde 1887 yılında bir tek atölyede yapılan çömllekçilik sayısı bugün 40’a kadar atölyelerde üretim yapıldığından bahsedilmektedir. Atölyeler evlerin girişine kurulmuştur.”¹⁵

¹⁴ Ayşe Canbolat, “Seramik Şekillendirme Yöntemlerinde Tornanın Kullanımı ve Seramik Tornalar”, (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2011), s. 131

¹⁵Güngör Güner, Aynı, s.106

Resim 9: Kınık'ta çamurun iki silindir arasından geçirilişi

Kaynak: Güngör Güner, Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik, s. 107

Köyün merkezinden bir kilometre uzaktan getirilen toprak, çamur haline getirildikten sonra yere serilir ve ayak ile çiğnendikten sonra elde yuğurularak topaç hale getirilir ve çarkın üzerine konularak şekillendirilir.

“Köyde kullanılan Elektrikli tornalar 1980’lerde köye elektriğin gelmesiyle yayılmıştır. 1985’te Mehmet Can köye ilk presi alan ve pres kullanarak şekillendirme yapan usta olmuştur.”¹⁶

Resim 10: Pişirimde kullanılan fırının kullanımı

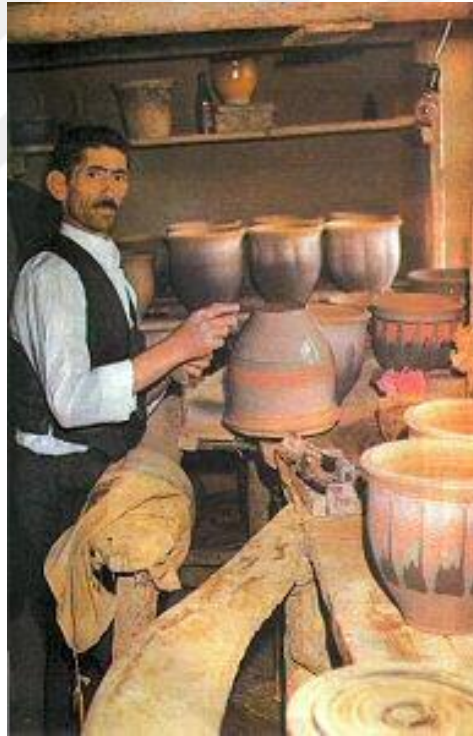
Kaynak: Güngör Güner, Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik, s. 107

¹⁶Zehra Çobanlı, Gönül Öney, “Anadolu’da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2007, s.431

Resim 11: Kınık'ta yapılmış alacalı süslemeli boduklardan bir yığın
 Kaynak: Güngör Güner, Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik, s. 107

Resim 12: Saksıların üstüne alacalı süslemenin yapılışı
 Kaynak: Güngör Güner, Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik, s. 107

Anadolu'nun önemli merkezlerinden biri olan Kınık çömlekçiliğinde üretime devam eden ustalardan bazıları:

Resim 13: Osman Mentem

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid, 08.12.2016>

Resim 14: 40 cm boyunda, perdahlı, bisküvi pişirim çalışma vazo.

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=360347893979735, 08.12.2016>

Resim 15: Zeki İpek

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10154268825182566>, 08.12.2016

Resim 16: Akıtma Dekorlu Seramik Formu

Kaynak: https://www.facebook.com/zipek11/media_set?set=a, 08.12.2016

1.3.2.Karacasu Çömlekçiliği

“Karacasu Aydın iline bağlı 781km² yüz ölçümüne sahip bir ilçedir. Karacasu Aydın ilinin güneydoğusunda Aydın’a 88 km uzaklıktadır. İlçe halkının başlıca geçim kaynağı tarımdır. Eskiye göre azalmasına rağmen çömlekçilik, dokumacılık, dericilik yapılmaktadır.”¹⁷ Geyre köyünün bulunduğu yerdeki Afrodisias antik kenti ve buradaki Afrodisias müzesinde sergilenen eserler yörede çömlekçilik tarihi dönemlerden bu yana yapılmakta olduğunu belgeler niteliktedir. Karacasu da çömlekçilerin kullandığı toprak, Karacasu Belediyesi tarafından Yazır Köyünden getirilmektedir. Demir içeriği yüksek olan bu toprakla şekillendirilen Karacasu çömlekleri Türkiye’nin birçok bölgesine gönderilmekte ve bu kırmızı rengi ile kolayca ayırt edilmektedir. Yazır köyünden getirilen toprak, kurutulur ve kırıcıdan geçirilir, suyla karıştırılarak çamur haline getirilir.

“Yöre ustaları tarafından bardak testi ve bardak çeşitleri kulpsuz bardak, emzikli bardak, Mevlana bardağı gibi saplı tava, güveç, yoğurtluk, sütlaç kâsesi, mumluk, şekerlik, kürdanlık, kupa, vazo, şamdan ve yöreye özgü gelin bardağı gibi çeşitli ürünler yapılmaktadır. Şekillendirmede yaklaşık 20 yıldır elektrikli tornalar kullanılmaktadır.”¹⁸

“Karacasu’da ilk kooperatif 1956 yılında devlet tarafından öğretici olarak Kütahyalı bir ustanın çabalarıyla kurulmuştur. Fakat birkaç yıl sonra kış döneminde atölyelerin çalışmaması ve üretimin durması, satışların az olması gibi sebeplerden ötürü kapanmıştır.1985 yılında 2. Kooperatif 12 ortaklı olarak kuruluyor. Cuma mahallesinin 3 km. alt tarafına devlet yardımı ile 12 adet atölye yapılıyor. Dört yıl sonra atölyeler bitince kooperatif de sona erdi. 2002 yılında dernek Karacasu Meslek Yüksek Okulu öğretim üyelerinin girişimiyle seramik derneği kurulmuştur. O dönemde seramik derneğinin 6 üyesi varken, şimdi 32 kadar üyesi bulunmaktadır.”¹⁹

“Çömlek üretiminin usta çırak ilişkisi ile Antik çağdan günümüze aktarılan geleneksel çömlekçiliğin devamını Aydın’ın Karacasu ilçesinde üretilen çanak çömleklerde görmekteyiz. Aydın ili Karacasu ilçesinde, Cuma mahallesinde

¹⁷ Raşan Koçak, “Aydın-Karacasu Çömlekçiliği Ve Ustaları Üzerine Bir Araştırma”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015) s.7

¹⁸ Ayşe Canbolat, Aynı, s.124

¹⁹ Mehmet Çelik ve Tuna Doğan, “Karacasu Çömlekçiliği’nin Dünü- Bugünü”, SERES 2007 Bildiriler Kitabı II., s. 924 930

geleneksel üretim eski özgünlüğünde yıllardır devam etmektedir.”²⁰ Günümüzde 24 atölyede, 39 usta ile aile işletmesi şeklinde kadınlı erkekli, çocuklar ve yaşlılarla birlikte çalışılmaktadır.

Resim 17: Aydın Karacasu, kapakların astarlanması

Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim 18: Aydın Karacasu, fırından çıkacak pişmiş çömlekler

Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

²⁰ Sevim Çizer, Batı Anadolu’da geleneklerini koruyan bir çömlekçilik merkezi, “**Karacasu Geliştirme ve Eğitim Dergisi**”, 2006, s.10

Resim 19: Aydın Karacasu
Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Anadolu'nun önemli merkezlerinden biri olan Karacasu çömlekçiliğinde
üretime devam eden ustalardan bazıları:

Resim 20: Ali BARDAK
Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim 21: Ali BARDAK Atölyesinden

Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim 22: Serkan TÜRK

Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim 23: Serkan TÜRK Atölyesinden

Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

1.3.3.Sorkun Çömlekçiliği

“Sorkun, Eskişehir ili Mihaliççik ilçesine bağlıdır. İlçeye 12 km uzaklıkta, 80haneli, 500 nüfuslu bir köydür. Atalarından kalma çömlekçilik mesleğini sadakatle yürüten insanı sayesinde Sorkun çömlekçilik adına önemli bir yerdedir. Sorkunlular çömlekçilik mesleğine karşı ilgilerini tarih boyunca hiç azaltmadan devan ettirmişlerdir. Patates ve büyükbaş hayvan yetiştirerek geçim kaynaklarını çeşitlendiren sorkun köylüsü, en gencinden an yaşlısına kadar çömlekçilikle uğraşmaktadır. Atölye ev diyebileceğimiz bu hanelerin hemen tümünde çömlek yapımına tanık olabilirsiniz. Karasal bir iklimin hakim olduğu bu köyde sadece yaz aylarında çömlekçilik yapılır.”²¹

“Sorkun köyü civarından çıkartılan ak toprak ve kıvıll toprak ya da kısaca kıvıll olarak adlandırılan toprakların karıştırılması ile elde edilen çamurun hazırlanması; düz bir alana açılan geniş naylonlar üzerinde yapılmaktadır. Toprak naylonlar üzerine yayılarak ortasına su dökülür ve sulu alandan kenarlara doğru toprak suyla karıştırılır. Köyde kullanılan kıvıll toprak çok sert olduğunda sıcak suda açıldıktan

²¹ T.C. Eskişehir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, “Sorkun Çömlekçiliği”, Yayın No:11, 2007, s.4

sonra ak toprak ile karıştırılır. El ve ayaklarla çamur yoğrulur, daha sonra çalışma alanı veya depo olarak kullanılan evlerin alt katında stoklanır. Stoklanan çamur turnet üzerinde şekillendirilmekte ve yörede döneç olarak isimlendirilmektedir. Döneç eskiden kilden yapılan altı şişkin disklerdi. Bugün ise yörede yaklaşık 20 yıldır yine aynı adla anılan metal turnetler üzerinde yapılmaktadır.”²²

Sorkun köyünün köy ekonomisine katkısı küçümsenmeyecek ölçüde önemlidir. Yapılan işler tüm Anadolu ve İstanbul pazarlarında rahatça bulunabilmektedir. Gene köy ihtiyarının belirttiğine göre, son beş-altı yıldır özellikle büyük kent tüketicisinin turistik işlere karşı ilgisinin artması nedeniyle işler, eskisine oranla daha iyi gitmektedir. “Sorkun köylerinde yapılan formların Gökeyüpte yapılanlardan çok değişik olmasına karşın, biçimlendirme yöntemi tıpkı Gökeyüp köyündeki gibidir. Örneğin çark yerine geçen altı sivrice kilden tabağa Gökeyüpte döneç, Sorkun'daysa dönerçe adı verilir. Her kabın biçimlendirilmesinde gerekli olan altılığa da gene "kalıp" adı verilmektedir. Buraya dek ilkel çömlekçilikle uğraşan köylerin hemen tümünde bu altılığa kalıp adı verilmesi çok ilginçtir. "Kalıp" ve "kazıyacak" sözcüklerinin onların ortak terimleri olduğunu söyleyebiliriz.”²³

Kalıp üzerine yayılan çamur, her bir güvecin ebadına göre tahtadan yapılan ve köyde kılıç adı verilen aletlerle düzeltilir. Güvecin tabanını oluşturan plakanın açılması üzerine kalın bir sucuk eklenmesi işlemi köyde dip yazma olarak tanımlanmaktadır. “Dip yazma işlemi yapıldıktan sonra eklenen son halka ellerle sıkıştırılarak yukarı doğru yükseltilir ve bu işleme kaldırma denilmektedir. Kaldırma işleminden sonra güvecin hacminin içten dışa doğru kılıçlarla genişletilmesi işlemine de karınlama denilmektedir. Karınlama işleminden sonra güveçlere yanış veya yanışlama olarak tabir edilen işlem uygulanır. Yanışlama güvecin ağız kısmının elde tutulan kadifemsi bir bez yardımı ile düzeltilmesi işlemidir. Yukarıda anlatılan her bir işlemden sonra form istenilen sertliğe gelmesi için beklemeye alınır ve bu sırada aynı biçimde şekillendirme işlemine devam edilir.”²⁴

Güveçlerin pişirimi köyde rüzgâr alan küllük adı verilen açık alanlarda çoğu zaman ortaklaşa yapılmaktadır. Ağız kısmı aşağıya gelecek şekilde içine saman veya

²² Ayşe Canbolat, *Aynı*, s.138

²³ Güngör Güner, *Aynı*, s.58

²⁴ Güngör Güner, *Aynı*, s.61

talaş konarak pişirilen güveçlerin iç kısmı siyah dışı ise kırmızı toprak rengindedir. Üst üste yerleştirilen güveçlerin aralarına odunlar ve çalı çırpı gibi malzemeler yerleştirilmektedir. 140 Çeykel adı verilen aletler, güveçlerin ateşten alınmasını sağlayan ucuna metal takılmış sopalardır. Bu aletler yardımıyla pişen güveçler kenara alınmakta ve pişirme işlemi rüzgârın kuvvetine göre birkaç saatte tamamlanmaktadır.

Resim 24: Zamanını iyi değerlendirdiğini söyleyebileceğimiz bir genç kız ve arkada onu seyreden bir çocuk.

Kaynak: Güngör Güner, Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik, s. 57

Resim 25: Ekmek tavaların biçimlendirilmesi

Kaynak: Güngör Güner, Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik, s. 59

1.4.1. Menemen Çömlekçiliği

“Menemen ilçesi Ege bölgesinde İzmir iline bağlı olup İzmir’e 33 km uzaklıktadır. Anadolu’nun diğer çömlekçi merkezlerinde olduğu gibi menemende çömlekçilik Kurtuluş Savaşı başlarına kadar yüzyıllar boyunca yerli Rum ustalar tarafından sürdürüle gelmiştir. Yerli Rumların savaş sonunda yöreyi terk etmeleri üzerine Konya ve yöresinden gelen ustalar tarafından devralınmış ve günümüze kadar getirilmiştir.”²⁵

Menemen civarından çıkartılan kırmızı renkli killer kurutulur, elenip yabancı maddelerden ayıklandıktan sonra ıslatılır. Çamur dinlendirme havuzlarında ayakla çignendikten sonra istenilen kıvama gelinceye kadar bırakılır ve daha sonra kareler şeklinde kesilerek atölyelere alınır. Atölyede vakum presten geçirilir ve tornada kullanıma hazır hale gelir. Presle seri üretimin yapıldığı kimi atölyelerde ise bu işlemler daha hızlı olması bakımından karıştırıcılarda yapılmaktadır. “Menemen de üretilen ürünler küp, saksı, testi başta olmak üzere, bunların yanı sıra bahçe seramiği olarak büyük boyutlu saksılar presle şekillendirilmekte, yurt içine ve yurt dışına pazarlanmaktadır. Menemende presle şekillendirme yaygın olduğu için genellikle elektrikli, gazlı veya tünel fırınlar kullanılmaktadır. Menemen’e özgü odunlu fırınlar da bazı atölyelerde kullanılmaya devam etmektedir. Diğer çömlek üretim merkezlerinde olduğu gibi Menemende de cehennemlik ve ürünlerin yerleştirildiği iki bölümden oluşan dikdörtgen biçimli fırınlar kullanılmaktadır. Bu fırınların giriş kısmı diğer merkezlere oranla daha geniştir. Her fırın yükleme ve boşaltma işleminde bu giriş örülmekte ve sökülmemektedir.”²⁶

Menemende üretilen ürünler talebe göre sırlı veya sırsız olarak tüketiciye sunulmaktadır. Genellikle toptan satış yapılmakta ve bireysel alımlar için İzmir-Menemen yolu üzerinde satış mağazaları bulunmaktadır.

Anadolu’nun önemli merkezlerinden biri olan Menemen çömlekçiliğinde üretime devam eden ustalardan bazıları:

²⁵ Berkan Tunçalp, “Menemen Çömlekçiliği”, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, G.S.F., İzmir: 2007),

²⁶ Ayşe Canbolat, **Aynı**, s.146

Resim 26: Bilal DENİZ

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=640169939368987> 12.12.2016

Resim 27: Bilal DENİZ, Atölyesinden

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=148062748579711> 12.12.2016

Resim 28: Taner YILMAZ

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10202954937093994> 12.12.2016

Resim 29: Taner YILMAZ, Atölyesinden

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10201103361045750> 12.12.2016

1.3.5. Avanos Çömlekçiliği

“Nevşehir iline bağlı Avanos ilçesi Nevşehir’in 18 km kuzeydoğusundadır. Kızılırmak’ın ikiye böldüğü ilçe Kapadokya’nın Ürgüp, Göreme gibi turistik merkezlerden biridir. Volkanik bir arazi üzerine kurulu olan Avanos, Kızılırmak’ın getirdiği nitelikli çamur ve yörede bulunan kil yataklarıyla çömlek yapımına elverişli bir konumdadır.”²⁷

“Avanos da çanak çömlek yapımına Avanos’un kuruluşuyla birlikte 1202 yılında başlandığından bahsetmektedir. Avanos’la ilgili bilgilere yer verilen bu kaynak da “işlik” adı verilen ve çok eskiden kalma taş yapılar içine yerleşmiş olan 75 kadar iş yerinde 300 kadar çömlekçi ustasının o dönemde çalışmakta olduğundan bahsedilmektedir. Avanos da çömlek yapımı için yörede, ustalar tarafından denenmiş, kullanıma elverişli killer kullanılmaktadır.”²⁸

Avanos’ta sır yapmasını bilen bir usta bulunmasına karşın yapılan işlerin tümü sınırsızdır. Avanos da üretilen ürünler geleneksel ve dekoratif ürünler olarak iki grup altında ele alınmaktadır. Turistik bir bölgede yer almasından da kaynaklı olarak dekoratif ürünlerden kadehler, duvar tabakları, dekoratif şişeler, Hitit kültürüne özgü halkalı ve gaga ağızlı formlar, ibrikler, duvar panoları ve ajur tekniği ile yapılan abajurlar gibi ürünler üretilmektedir. Tornada şekillendirme yönteminin yanı sıra yörede elle şekillendirme, kalıpla, dökümlü, presle şekillendirme yöntemleri de kullanılmaktadır. Avanos’a özgü kırmızı renkli ürünlerin yanı sıra 1990’lı yıllardan bu yana Kütahya’dan getirilen beyaz çini çamuru ile yapılan dekoratif ürünlerde üretilmektedir. Bu ürünlere sır altı ve sır üstü dekor yöntemleri, rapido kalemleri ile yapılan dekorlar uygulanmaktadır. Avanos da irili ufaklı atölyelerin yanı sıra çömlekçilik adı altında faaliyet gösteren fabrika 1998’den bu yana usta el yapımı küpler, sıvama yöntemiyle şekillendirilen saksılar, pres baskı ürünler ve dökümlü şekillendirme olmak üzere toplam dört alanda iç ve dış mekan seramikleri ve dekoratif bahçe seramikleri üretmektedir.

Anadolu’nun önemli merkezlerinden biri olan Avanos çömlekçiliğinde üretime devam eden ustalardan bazıları:

²⁷ Ayşe Canbolat, *Aynı*, s. 160

²⁸ Güngör Güner, *Aynı*, s. 77

Resim 30: Erdem İBAŞ
Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim 31: Erdem İBAŞ, Atölyesinden
Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim 32: Mustafa ULUADA
Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim 33: Mustafa ULUADA, Atölyesinden
Kaynak: Fotoğraf: Hakan ÖCEL

2. BÖLÜM: TORNANIN TANIMI VE TÜRLERİ

2.1.TORNANIN TANIMI

Seramik sanatında simetrik formların şekillendirilmesinde kullanılan seramik torna, insanların iş görmesi amaçlı yapılan içi boş form olan çömleğin daha hızlı ve simetrik olmasını sağlayan ilkel dönemlerden bugüne kadar gelişerek devam eden bir alettir. “Seramik torna veya çömlekçi çarkı olarak adlandırılan bu teknik ayak ya da motor aracılığıyla kendi eksenini çevresinde dönen dairesel bir tablodan oluşur ve çömlek çamuruna istenilen biçimin verilmesine yarar olarak tanımlanmıştır.”²⁹

“Çarkın dönme hızı arttıkça kapların yüzeyleri daha düzgünleşir. Çarkta biçimlendirilmiş kap üzerinde, özellikle yok edilmedikleri takdirde, düzenli çark izleri görülür; dönmekte olan kile biçim veren el parmaklarının izleri düzenli, helezon şeklinde giden paralel çizgiler halinde kabın özellikle iç yüzeyinde kalır; bu özellik kabın içinin elin parmaklarıyla, dışının ise avuç içi ile biçimlendirilmesinden ileri gelir.”³⁰

“...çanak çömlek türü kentleşmeye giden sürecin öğelerini içinde taşır. Yapımında birincil saf dolgu kil kullanılmış ve kapların hamuru iyi arıtılarak özenle hazırlanmıştır. İndirgenmiş bir ortamda ısı kontrolü olan ancak yüksek derecelere çıkabilen fırınlarda pişirilmiş olmaları çömlekçiliğin artık özel bir uzmanlık durumuna geldiğini “ustaların” oluştuğunu gösterir.”³¹

Tornada şekillendirilecek olan çamurun ilk önce yoğrulması gerekir. Su ile karıştırılan ve belli bir kıvamına gelen çamurun yoğrulmasındaki temel amaç havasının alınmasıdır. Bu işlem elle, ayakla veya günümüzde vakum pres gibi çeşitli makinelerle yapılmaktadır. Elle çamur yoğurma en yaygın ve en çok bilinen yöntemdir.

²⁹ Metin Sözen ve Uğur Tanyeli, **Aynı**, s.62

³⁰ A. Tuba Ökse , “**Seramik Terimleri Sözlüğü**”, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, s.9

³¹ Mehmet Özdoğan, “Çanak Çömlekli Neolitik Çağ”, **Arkeo Atlas**, İstanbul: DBR, Dergi Yay. Ve Paz. AŞ. S. 1, 2002, s.113-115.

Resim 34: Tornada şekillendirilecek olan çamurun yoğrulması

Kaynak: Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Simetrik formların şekillendirilmesinde kullanılan tornada, ilk yapılması gereken işlem çamurun merkezlenmesidir. Merkezlemenin amacı ise; sabit bir ekseni etrafında dönen tabla üzerinde ellerin torna ile uyumlu hareket ettirilmesi ile çamura şekil vermektir.

Resim 35: Tornada şekillendirilen çamuru merkeze getirme

Kaynak: Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

“Çark” ya da İtalyanca kökenli “torna” sözcükleri, kile silindir biçimi vermeye yarayan çömlekçi çarklı için kullanılır. Yatay ekseninde döndürülebilen bir tabla üzerine konan çamur, bir elin içten diğer bir elin dıştan bastırmasıyla biçimlenir.

Resim 36: Tornada bir el içten diğer el dıştan bastırarak çamurun biçimlendirilmesi

Kaynak: Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Tornada şekillendirmede kullanılan ahşap ve ya metalden yapılan bu aletler, çamura biçim vermede kullanılan yükseltme ve açma aletleri olarak kullanılan çeki tahtaları, dip alma aletleri ve modelaj kalemleri oluşmaktadır.

Tornada şekillendirme yönteminde yaygın olarak kullanılan çeki tahtaları ve modelaj kalemleri genellikle şimşir, vişne ağacı gibi ağaçlardan yapılmaktadır. eki tahtaları tornada şekillendirme aşamasında silindir haline getirilen çamur kütlesine istenilen formun verilmesinde, tornada oluşan spiral çizgilerin, form yüzeyindeki fazla suyun ve balçığın temizlenmesinde de kullanılmaktadır.

Resim 37: Modelaj Kalemleri

Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 38: Çeki Tahtaları

Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 39: Tornada çekilen formun çeki tahtası ile düzeltilmesi

Kaynak: Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Dip alma aletleri şekillendirilen forma ayak yapımında ve form yüzeyindeki fazlalıkların alınmasında kullanılmaktadır. Bu aletlerin işlevsel olan kısımları çelikten yapılmaktadır. Gövdesi ise tercihe göre alüminyum veya başka bir metalden

ya da ahşaptan yapılabilir. Her iki ucu işlevsel veya tek ucu işlevsel olan çeşitleri de bulunmaktadır.

Resim 40: Dip Alma Aletleri
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 41: Tornada çekilen formun dip alma yöntemi ile inceltilmesi
Kaynak: Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

2.2. TORNANIN TÜRLERİ

2.2.1.El Tornaları

Tornada ilk olarak ortaya çıkan el tornaları, elle döndürülen bir tabladan oluşan çark, yere oturularak kullanılan ahşap, taş, kil gibi malzemelerden yapılan ve sürekli elle hız verilerek şekillendirmeye olanak sağlayan tornalardır. El tornaları sucukla şekillendirme işlemine kolaylık sağlaması bakımından kullanılmaya başlanmıştır.

Resim 42: El tornasında şekillendirme

Kaynak: Güngör Güner, Anadolu'da Yaşamakta Olan İkel Çömlekçilik, s. 23

2.2.2.Ayak Tornaları

El tornalarının daha gelişmiş olan ayak tornalarının ilk örnekleri taştan, tahtadan veya kilden yapılan çapları birbirinden farklı iki diskin bir mil ekseninde birleşmesinden oluşmaktadır. Çapı büyük ve geniş olan ağır çark altta, çapı küçük ve hafif olan ise üstte yer almaktadır. Bir mil ile birbirine bağlanan bu düzenek alttaki çarkın ayakla itilmesi ile hız kazanmakta ve üstteki diskin de dönmesiyle

şekillendirmeye olanak sağlamaktadır. “Ayakla döndürebilen bir sistemin geliştirilmesiyle, çarkın hızı artmış ve kapların daha düzgün biçimlendirilmesi sağlanmıştır. Bu aşama ile çömlekçilikte bir anlamda seri üretim dönemi başlamıştır.”³²

Ayak çarkının üstünlüğü sessizliğinden ve dönüş hızının istendiği gibi düzenlenmesinden ileri gelir. Ayağın vuruşu ile ellerin biçimlendirme işlemi giderek güdüselleşir ve en küçük veya en çok hız değişiminin düşünmeden yapılması için yetenek kazandırır. “Bir çömlekçinin seçeceği çark kişisel tercihinine bağlıdır. Biri diğerine daha üstün değildir; ancak çalışma koşullarına hangisinin daha uygun olduğu önemlidir.”³³

Resim 43: Ayak tornasında şekillendirme

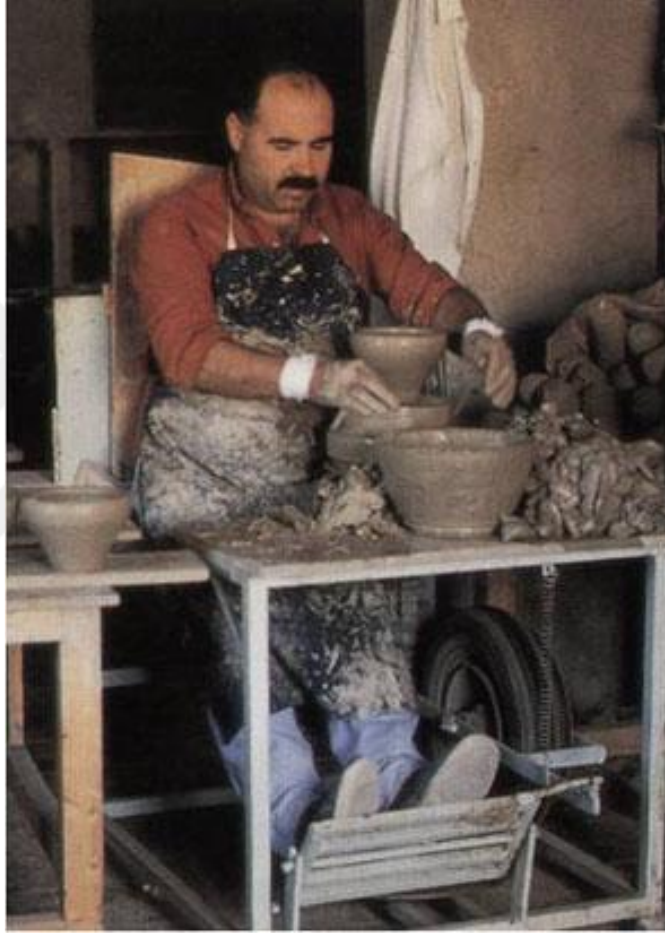
Kaynak: Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

³² A. Tuba Ökse, Aynı, s. 10

³³ Emmanuel COOPER, “Seramik ve Çömlekçilik”, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 5

2.2.3.Pedallı Tornalar

Ahşap veya metal bir düzenekten oluşan pedallı torna; torna tablası, mil ve çarktan oluşan düzeneği ile ayak tornasına benzese de çarkı daha hafiftir ve hızı ayakaltında yer alan pedalla kontrol edilmektedir. Mile bağlı olan pedalın sürekli hareket ettirilmesi ile çalışan tornanın ilk örnekleri ahşaptan yapılmış ve zamanla metalden yapılan türevleri de kullanıma girmiştir.

Resim 44: Pedallı tornada çalışan İspanyol çömlekçi Jose Malla

Kaynak: Don Davis, Wheel Thrown Ceramics, Ashville: Lark Books, 1998, s.15

2.2.4.Elektirikli Tornalar

Sanayi, endüstri ve teknolojik alanlarda yaşanan gelişmelerle ayakla hız verilen tornalara motor ilave edilmesiyle elektrikli tornalar kullanılmaya başlanmıştır. Endüstriyel olarak üretilmeye başlanan tornanın tasarımı ve biçimi değişmiştir. Boyutu küçülmüş, daha hafif ve taşınması kolay elektrikli tornalar üretilmeye başlanmıştır. Hızı isteğe göre hem pedalla hem de vites kolu ile

ayarlanabilen seri üretim tornalar yaygınlık kazanmıştır. Günümüzde geleneksel üretimin yapıldığı merkezlerde de kullanıma giren elektrikli tornalarla seramik üretimi daha kolay ve seri bir hal almıştır.

Resim 45: Elektrikli tornada çalışırken

Kaynak: Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

3. BÖLÜM: ÇAMUR TORNASINDA EKLEMELİ FORMLAR VE SANATÇILAR

3.1. ÇAMUR TORNASINDA EKLEMELİ FORMLAR

Çamur tornasında birden fazla çekilen formların birbirlerine eklenerek oluşan formlara eklemeli formlar denir.

Çömlekçi tornasında eklemeli formlara verilebilecek en iyi örnek aynı zamanda işlevsel olan çaydanlıktır. Çaydanlık ana gövde, kapak, kulp ve emzik gibi birimlerin bir araya getirilmesinden oluşmaktadır.

Çaydanlık yapımı; Çaydanlık form olarak hem işlevsel hem de işlev amacı güdülmeksizin, tasarım ve estetik kaygılarla da şekillendirilen bir formdur. Çaydanlığın gövdesinin yapımı için tornada merkezlenen çamur kütesinin içi oyulur ve silindir formu verilir. İstenilen yüksekliğe gelen silindire kavis verilerek bir form elde edilir. Bu yöntem Anadolu'da veya dünyanın çeşitli bölgelerinde karınlama veya şişirme olarak da isimlendirilmektedir.

Resim 46: Çamurun silindir aşaması,
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 47: Çamurun kavis aşaması,
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Yuvarlak bir form alan çaydanlığın ağız kısmında kapağın oturabileceği bir yuva yapılır.

Resim 48: Kapağın oturacağı yuva
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Emzik yapımı; Çaydanlık, testi, ibrik gibi formlar da emzik önemli bir tamamlayıcı unsurdur. Bu sebeple formu hem işlev hem de görsel açıdan tamamlayan emziğin yapımı ve montajı önemlidir. Emzik ana gövde içindeki suyun dışarıya akışını sağlayan formun önemli bir elemanıdır. Emziğin gövde ile olan ilişkisi, hem işlev hem de görsel açıdan önemlidir. Emzik yapımı için merkezlenen çamur kütlesi silindirik şekilde biçimlendirilir ve istenen kalınlık elde edildiğinde formun üst kısmı konik bir şekilde biçimlendirilir.

Resim 49: Emzik çekme aşaması
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 50: Emziği forma ekleme aşaması
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Kulp yapımı; testi, çaydanlık, küp, vazo ve çanak gibi bazı formların en önemli taşıyıcı unsurudur. Küp gibi büyük boyutlu formlarda taşımaya yardımcı işlevi olan kulp, küçük boyutlu formlarda görsel amaçlı kullanılan önemli bir öğedir. Kulp yapımı için ele alınan bir miktar çamur bir yere sabitlenir veya sol elle çamuru tutarken sağ elle de sürekli aşağıya doğru uzatılır. Kulp yapımında ellerin sürekli ıslatılması ve çamurun kayarak aşağıya doğru uzaması sağlanır. Bu işlem çamur istenen uzunluğa ve kalınlığa ulaşıncaya kadar hızlı bir şekilde tekrarlanır.

Resim 51: Kulp yapım aşaması
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Kapak yapımı; Çaydanlık, şekerlik gibi belli başlı formlar içinde kapağı olan bir formdur. Formun kullanım amacı da göz önünde bulundurularak uygun kapak tipi seçilir ve şekillendirilir. Tasarıma göre kimi kapakların tutma yerleri direk kapağın formu ile birlikte çekilir. Kimi kapaklarda iste kapağın tutma yeri sonradan çekilir ve ekleme işlemi yapılır.

Resim 52: Kapak yapım aşaması
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Testi Yapımı; Testi eski çağlarda kuyu, dere, akarsu, çeşme gibi belli bir merkezde bulunan suyun hanelere taşınmasından kullanıla gelmiş önemli bir formdur. Taşıma işleminde kullanılmasının yanı sıra testi, suyu taze ve soğuk tutması bakımından da önemlidir. Tarım kültürünün önemli bir yer tuttuğu Anadolu'da tarla da çalışan çiftçilerin soğuk su deposu olarak kullanılmıştır. Testi birçok kültürde su testisi veya şarap testisi şeklinde isimlendirilmiştir.

Testi yapımı için merkeze getirilen çamur kütesinin içi oyulur ve silindir formu verilir. Silindir haline getirilen çamur kütesinin ağız kısmı düzeltilir ve elle kabaca silindir formu verilir. Daha sonra çeki tahtası ile aşağıdan yukarıya doğru sol el içten dışarıya doğru basınç uygulanırken, sağ elde tutulan çeki tahtası ile de dışarıdan basınç uygulanır.

Resim 53: Çamurun silindir aşaması,

Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 54: Formun Çeki Tahtasıyla Düzeltilmesi,

Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 55: Çekilen Forma Kulp Ekleme Aşaması,

Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 56: Testinin Kurumaya Bırakılması,

Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

İbrik Yapımı: Osmanlı kültüründe önemli bir yeri olan ibrik, genellikle metalden yapılmış işlevsel bir formdur. İbrik formu gövde, boyun, kulp, emzik ve kapak olmak üzere toplam beş parçanın birleştirilmesi ile oluşturulmaktadır. Kulp hariç her bir parçası tornada şekillendirilen birimler deri sertliğinde yavaş yavaş ana gövdeye yapıştırılır. İbrik yapımında ilk olarak ana gövde daha sonra boyun, emzik, kapak ve en son kulp şekillendirilir. Ana gövde yapımı için, tornada merkezlenen form silindir haline getirilir. Formun üst kısmı içerden dışa doğru genişletilir ve çeki tahtası ile bu işlem istenilen genişlik ve yüksekliğe ulaşana kadar tekrarlanır. Formun tabanı çeki

tahtası ile temizlenir ve misina ile kesilerek tornadan alınır ve deri sertliğine gelinceye kadar kurumaya bırakılır.

Resim 57: Çamurun Kavis Aşaması,
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

İbrik ana formun gövdesi çekildikten sonra boyun yapımı için tornada merkezlenen bir miktar çamur kütlesi yaklaşık 15 cm yüksekliğinde kalın bir silindir haline getirilir ve misina ile kesilerek tornadan alınır. İbriğin gövdesi tornaya tekrar yerleştirilir ve merkezlenir. Gövde üzerine tornada şekillendirilen bu 15 cm'lik silindir oturtulur ve gövde üzerinde gövdeye eklenerek, gövde üzerinde şekillendirilir.

Resim 58: Forma Ekleme Aşaması,
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Resim 59: Eklenen Formun Şekillendirme Aşaması,
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

İbriğin boyun kısmı da şekillendirildikten sonra gövdenin kurumaması için naylonla sarılır ve boyun kısmının kendini çekmesi için açık bırakılır. Bu sırada forma ilave edilecek emziğin yapımına geçilir. Şekillendirme sırasında koninin içi, ince bir mil yardımı ile balçıktan temizlenir ve böylece koni içindeki deliğin kapanmaması sağlanır.

Resim 60: Emzik Yapım Aşaması,
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

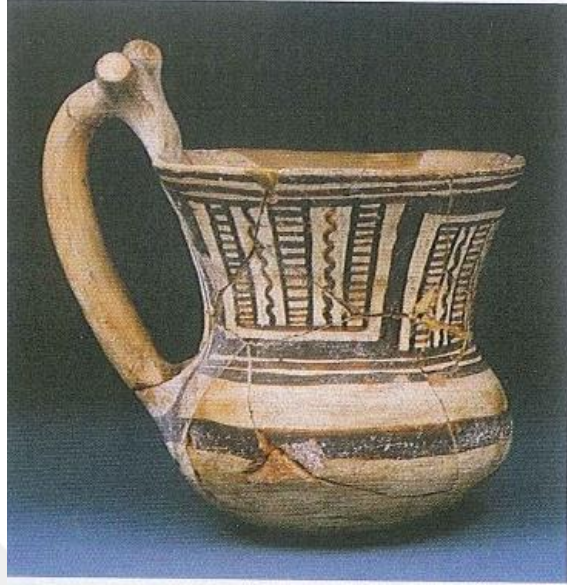
Resim 61: Emziği Forma Ekleme Aşaması,
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

Bütün işlem bittikten sonra kulp yapımı için elde şekillendirilen kalın sucuk, ibriğin gövdesine yerleştirilecek biçimde bir tahta üzerinde şeklini alması için bırakılır ve istenilen sertliğe geldiğinde alınır. İbriğin boyun ve gövdesine yapıştırılarak iyice kaynaştırılır. Daha sonra kontrollü bir ortamda kurumaya bırakılır.

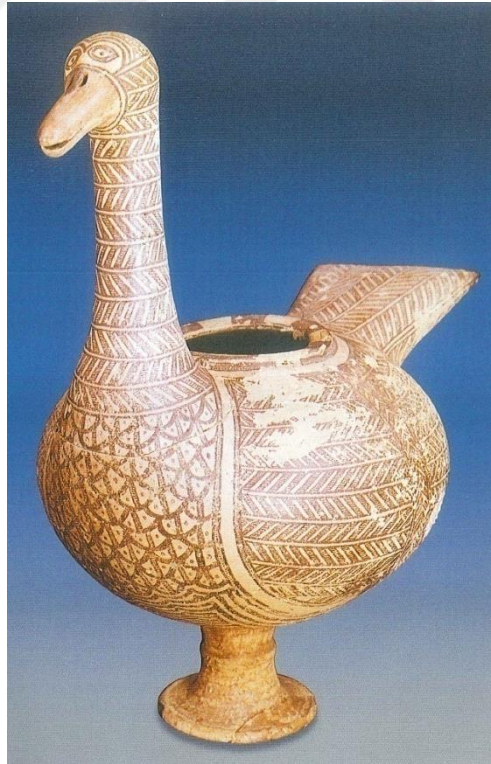
Resim 62: Kuruma Aşaması,
Kaynak: Fotoğraf Hakan ÖCEL

3.1.1. Çamur Tornasında Kullanım Amaçlı Eklemeli Formlar

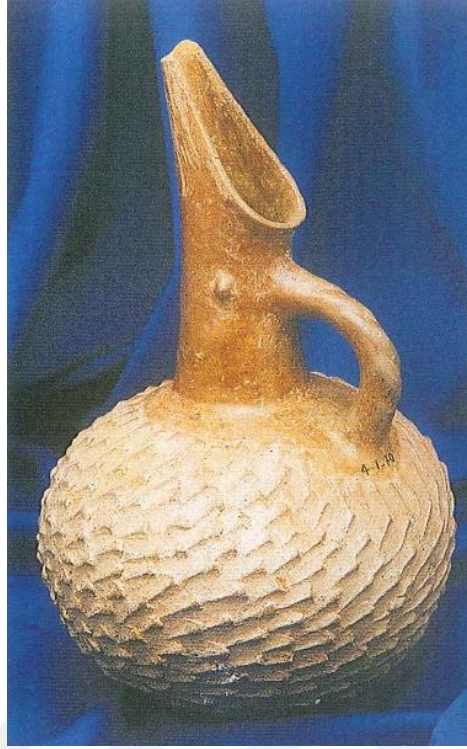
Resim 63: Maşrapa

Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s.98

Resim 64: Kaz biçimli törensel içki kabı

Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s.98

Resim 65: Gaga ağızlı testi

Kaynak: Anadolu Medeniyetler Müzesi Ankara, s.98

Resim 66: Çay Takımı, Güngör GÜNER

Kaynak: Çobanlı ve Öney, 2007, s. 397

Resim 67: Kahve Takımı, GÜNGÖR GÜNER

Kaynak: Çobanlı ve Öney, 2007, s. 398

Resim 68: Seramik Kupa

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?biw=1366> 09.07.2018

Resim 69: Matara

Kaynak: <http://www.selcuklucini.com/matara> 09.07.2018

Resim 70: Cezve, Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim 71: Testi, Fotoğraf: Hakan ÖCEL

Resim72: Çömlekçi çarkında formlar

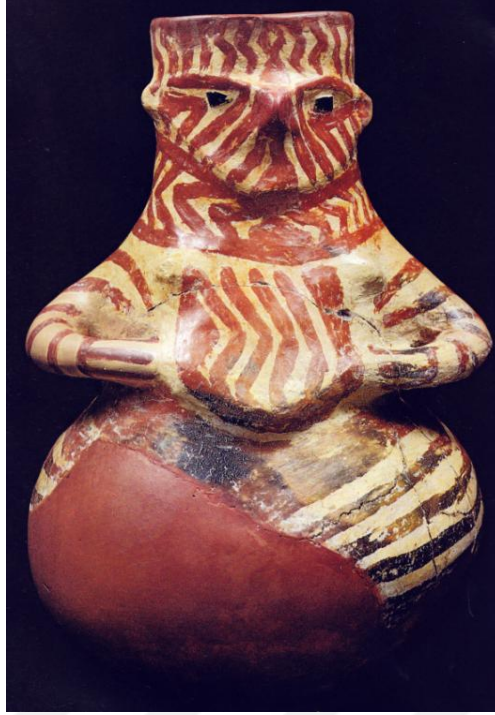
Kullanım amaçlı yukarda verilen örneklerin yanı sıra bitişik kaplar, tuzluk, baharatlık, meyvelik, aydınlatma elemanları ve benzeri birçok form eklemeli olarak yapılabilir. Hatta birçok alanda yeni formlar üretilebilir.

3.1.2. Çamur Tornasında Eklemeli Sanatsal Formlar

İnsan biçimli işlevsel seramikler Anadolu'da Ana tanrıça kavramı ile birlikte seramik heykelticiklerde ana tanrıça biçimi de görülmeye başlanmıştır. Ana tanrıça, kadının bereketle olan ilişkisinin simgeleşmiş halidir. Dönem insanı kadının doğurganlığı ve üretkenliği karşısında kadın formunda tanrıçaya inanmış ve özellikle pişmiş topraktan, ana tanrıça formunda eserler üretmiştir. Çömleklerin kadın şeklinde yapılmasının nedeni bu bereket kavramıyla ilişkili olabilir. “Anadolu'da Paleolitik Çağ'ın devamı olan Neolitik Çağ'da da ana tanrıça inancını kanıtlayan seramik örneklere, çok miktarda rastlanır. Pişmiş topraktan imal edilmiş bu örnekler, Anadolu seramiğinin köklü geçmişi ve zenginliğinin kanıtlarıdır. Anadolu'da birçok kazıdan elde edilmiş çanak çömlek ve tanrıça figürleri seramik tarihine ışık tutmaktadır. Anadolu'da Neolitik Çağ'dan bu yana seramik üretimini işaret eden birçok merkez vardır. Çanak çömlekli Neolitiği temsil eden en büyük merkez Catalhöyük'tür.”³⁴

Anadolu'da ve ana tanrıça inancının yaşandığı diğer kültürlerde, Kibele inancıyla ilişkili seramik biçimler, tek tanrılı dinlere kadar izlenir. İnsan figürünün ya da figüre ait detayların, seramik form olarak şekillendirilmesi şeklini, estetik kaygının üretimde ne seviyeye ulaştığının da bir göstergesidir. Kültür üretimle yakın ilişki içindedir. Kültürel zenginlik ne kadar üst seviyede ise üretilen eserlerin estetik değerinin de aynı derecede yüksek olduğu gözlenmektedir. Özellikle seramik sanatı ilk üretildiği dönemden günümüze, üretildiği çağın ve kültürün görsel kanıtları olmuştur. Seramik eserler üretildiği çağa ait kültür izlerini üzerinde taşır.

³⁴ Uzunoğlu, Edibe, **Çağlar Boyu Anadolu'da Kadın**, Mas Matbaacılık, İstanbul, 1993,303 s.,s. 16.

Resim 73: “Kadın Biçimli Çömlek”
Kaynak: Çağlar Boyu Anadolu’da Kadın, s.68

Resim 74: “Kadın Biçimli Çömlek”
Kaynak: Çağlar Boyu Anadolu’da Kadın, s.69

Tornada şekillendirilen geleneksel ve işlevsel seramiklerin yanı sıra, işlevsellikten uzak estetik kaygularla üretilen seramikler günümüzde daha çok ön plana çıkmaktadır. Artistik seramikler, belli bir konu veya içeriğe bağlı olabildiği gibi sanatçının içselliği ile şekil alan çalışmalardır. Bu tarz çalışmalar tornada

şekillendirilen birimler deforme edilerek, keserek veya başka form ekleyerek birbirlerine ekleme işlemleri yapılarak oluşturulabilmektedir.

Resim 75: Ayfer Işık, Tornada Şekillendirilen Birimlerden Oluşturulan Kompozisyonlar

Kaynak: Muammer Çakı Seramik Yarışması Katalogu, 2004 s.95

Resim 76: Testi

Kaynak A. Cüneyt ER arşivinden

Resim 77: Sadi DİREN

Kaynak: D'Art Galeri, Sadi DİREN, 62. Kişisel Sergisi Kataloğu, 2015, s.7

Resim78: Çarkta şekillendirilmiş form

Kaynak: Ekrem KULA arşivinden

Resim 79: arkta Şekillendirilmiş boğa biçimli vazo

Kaynak: A. Cüneyt ER arşivinden

Resim 80:Boynuz tutamaklı gaga ağızlı testi

Kaynak: A. Cüneyt ER arşivinden

Resim 81: Beate Kuhn, Stoneware Kâse

Kaynak: Peter Lane, Ceramic Form, New York: 1998, s. 106.

Resim 82: Seramik form

Kaynak: Cemalettin SEVİM arşivinden

Simetrik formların oluşturulmasında hızlı bir şekillendirme aracı olan torna, yapılması planlanan tasarımın oluşturulmasında kolaylık sağlamaktadır. Tornada şekillendirme yöntemini kullanarak sanatsal çalışmalarını oluşturan çeşitli ülke ve kültürlerden seramik sanatçılarının ortaya koyduğu çalışmalar tornada yapılabileceklerin düşünüldüğü kadar sınırlı olmadığını göstermektedir. Aşağıdaki resimde tornada şekillendirilen birimlerden oluşturulan bisiklete dair çalışma ilginç örneklerdir.

Resim 83: Bisiklet, Seda Tuncalı

Kaynak: Muammer Çakı Seramik Yarışması Katalogu, Güner Sümer Özel Ödülü, 2004, s. 36

İşlevselliğin aranmadığı estetik kaygılarla biçimlendirilen artistik çalışmalar çoğu zaman postmodern bir anlayışla da ifade edilmektedir. Örneğin işlevselliği dışlanarak estetik kaygılarla yeniden tasarlanan çaydanlık temelde sahip olduğu kulp, kapak, emzik ve gövde sanatçının bakış açısıyla yeni bir biçim kazanmaktadır.

Resim 84: Çaydanlık, Shari Sikora

Kaynak: Suzanne J.E. Tourtillot, 500 Teapots, 1st Edition, New York: Lark Books, 2002, s. 286

Resim 85: aydanlık

Kaynak: A. Cüneyt ER arşivinden

Resim 86: aydanlık

Kaynak: A. Cüneyt ER arşivinden

Eklemeli sanatsal formlar yukarda verilen örneklerin yanı sıra heykel, duvar panosu, düzenleme sanatı, minimalist eserler gibi eserler üretmek için sanatçılar tarafından kullanılmaktadır.

3.2. ÇAMUR TORNASINDA EKLEMELİ FORM YAPIMINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

- Ekleme işlemi yapılacak formların deri sertliğine geldikten sonra dip alması yapılır.

Resim 87: Dip Alma Aşaması, Fotoğraf: Ahmet M. KILINÇ

- Birbirine eklenecek formların deri sertliğinin yani sertleşme kıvamının aynı olması gerekir.
- Ekleme işlemi yapılacak formların et kalınlığının aynı olmasına dikkat edilmeli.

Resim 88: Formları Kesim Aşaması, Fotoğraf: Ahmet M. KILINÇ

- Ekleme işlemini yapılacak formlara ekleme işlemi yapmadan önce birbirine eklenecek formların yapışma işlemi yapılacak yerlerine bıçakla ya da aletlerle çentikleme işlemi yapılır.
- Çentikleme işlemi yapılan yerlere eklemenin daha sağlam olması için iki tarafa da balçık sürülerek ekleme yapılır.

Resim 89: Ekleme Aşaması, Fotoğraf: Ahmet M. KILINÇ

- Eklenen formların daha sağlam olması için ekleme yapılan yerlerine ince bir sucuk açılır eklenen formun etrafına yapıştırılarak desteklenir.
- Ekleme işlemi bittikten sonra formları poşetle sarar ve dikkatli bir şekilde kurumaya bırakırız. Eğer formları poşetle sarmaz ve birden kurumaya bırakırsanız ekleme yerlerinden çatlama meydana gelir.

3.3. ÇAMUR TORNASINDA EKLEMELİ FORM YAPAN SANATÇILAR VE ÖRNEKLERİ

Sanatsal formlar sanatçının kendi üslubuna göre çömlekçi tornasında çekmiş oldukları formları ekleyerek, keserek veya formları birden fazla çekerek onları ekleyip yeni sanatsal kurgularla ortaya koydukları işlerinden örnekler verilmektedir.

Cemalettin SEVİM

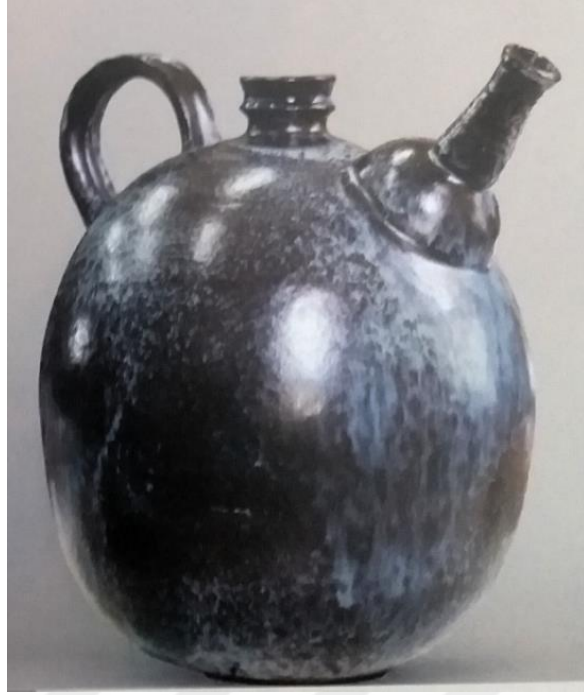

Resim 90: Sanatçı çömlekçi çarkında çalışırken

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=173379919414793> 09.07.2018

“Yrd. Doç. Cemalettin SEVİM 1957 yılında doğdu. Lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü’nde 1989 yılında bitirdi. 1991 yılında yüksek lisans eğitimini, 1994 yılında sanatta yeterliliği Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamladı. 14 kişisel sergi açtı; 90’a yakın karma sergiye katıldı ve hakkında birçok röportaj bulunmaktadır. Yurtdışı ve yurtiçinde çeşitli resim ve özel koleksiyonlarda eserleri bulunan SEVİM, halen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünde Yardımcı Doçent olarak görevini sürdürmektedir.”³⁵ Sanatçı çalışmalarını çömlekçi çarkını kullanmakta olup oluşturduğu eserlerinde idolleri kullanarak forma yeni bir anlam kazandırmaktadır.

³⁵ 3. İstanbul Seramik Sanat Günleri Katalogu, İstanbul, 2016, s.51

Resim 91: aydanlık, Tornada Şekillendirme

Kaynak: Uluslararası Gölcük Seramik Sempozyumu Katalogu, s.27

Resim 92: Seramik Form, Tornada Şekillendirme

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=108018352617617> 09.07.2018

Buket GÜLER

Resim 93: Sanatçı çömlekçi çarkında çalışırken

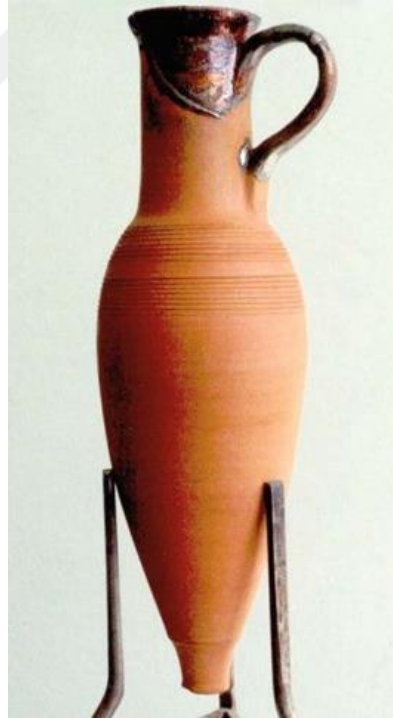
Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152466523353860> 10.07.2018

1961 İstanbul'da doğdu. Mimar Sinan Üniversitesi (eski İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi) G.S.F Seramik Ana Sanat Dalında lisans ve yüksek lisansını yapmış, Dokuz Eylül Üniversitesi Seramik Ana Sanat Dalı Eski Ege Kültürlerinin Çağdaş seramik Sanatına Yansıması konulu sanatta yeterliğini 1999 yılında vermiştir. Sanatçı çalışmalarını, kırmızı kili kullanarak çömlekçi çarkında oluşturmaktadır. Formları, çanaksı bir görünümle birlikte heykelsi bir duruş sergilemektedir. Pişirim tekniği olarak Raku tekniğini kullanan sanatçı, daha sonra pişirdiği formları kırarak tekrardan bir araya getirmekte, formlarında metamorfozu (başkalaşımı) yorumlamaktadır.

Resim 94: Sürahi, Tornada şekillendirme

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=115344993859> 10.07.2018

Resim 95: Tek Kulplu Amfora, Tornada şekillendirme

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=115273003859> 10.07.2018

Güngör GÜNER

Resim 96: Sanatçı çömlekçi çarkında çalışırken

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152466811044290> 10.07.2018

“1941 yılında İstanbul’da doğdu. İşlevsel seramiklerinin yanı sıra, serbest form ve panolarıyla da tanınan Güngör Güner, 1958-62 yılları arasında İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (Şimdiki Marmara Üniversitesi G.S.F) Seramik Bölümünü bitirmiş, 1964-1972 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile Almanya’da seramik sanatı ve seramik mühendisliği öğrenimi görmüştür. Türkiye’ye döndükten sonra mezun olduğu Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Seramik Bölümünde asistan olarak çalışmaya başlamıştır. 1978’de “Anadolu’da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik” konulu tez çalışmasını vererek öğretim üyeliğine geçti. 1986 yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde Doçent, 1993 yılında Profesör oldu. Sanatçı seramiğin bütün yönleriyle ilgilenmiş ancak yapıtlarının biçimlendirilmesinde geleneksel çömlekçi çarkının ayrıcalıklı bir yeri olmuştur. Serbest form ve panolarının yanı sıra yapıtlarının büyük bir bölümünü çömlekçi çarkında biçimlendirilmiş, yorum ağırlıklı üç boyutlu nesnelere ve işlevsel özgün kap- kacaklar oluşturur. Üç dev düğümde oluşan Dün-Bugün-Yarın ve Çark adlı yapıtları bu tür çalışmalarının tipik örnekleridir.”³⁶

³⁶ Ezcacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, YEM Yay. 2. Cilt, İstanbul, 1997, s.729

Resim 97: Çay takımı

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?q=güngör+güner> 10.07.2018

Resim 98: Çay fincanları

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?q=güngör+güner> 10.07.2018

Nural ŞENTUNALI

Resim 99: Sanatçı tornada çalışırken

Kaynak: Sanatçının arşivinden

“1962 yılında doğdu. İstanbul Üniversitesi’nde Astronomi eğitimi aldı. 1998’de Eskişehir’de seramiğe başladı. İstanbul, Ankara, Bodrum’da çalışmalarını sergiledi. 2012 yılında Bodrum Kalesi’nde, Dünya Müzeler Günü’nde, opera sanatçısı seramik “tablet elbise” tasarladı. 2014 yılında “Hekate’nin Ağıtı” şiiri üzerine lirik gösterinin dünya prömiyeri yapıldı. Anadolu ve Mezopotamya’daki uygarlıkların mitolojileri ve arkeoloji özel ilgi alanı oldu. Sanatçı, kırmızı kile geleneksel tornada şekillendirdiği çömleklerinde, antik dönem pişirim yöntemiyle, metalik siyah renkleri elde ederek, “Pottery art” sanatını geçmişten günümüze taşıyor. 2000 yılında Bodrum’da kurduğu atölyesinde seramik ve çömlek çalışmalarını sürdürüyor.”³⁷

³⁷ 2. İstanbul Seramik Sanat Günleri Katalogu, İstanbul, 2015, s.93

Resim 100: Sanatçının tornada çektiği formu

Kaynak: Sanatçının arşivinden

Resim 101: Sanatçının tornada çektiği formu

Kaynak Sanatçının arşivinden

Ahmet TAŞHOMCU

Resim 102: Sanatçı tornada çalışırken

Kaynak: Sanatçının arşivinden

1996 yılında İzmir Menemen’de doğdu. 1977 yılında Ali ÖZOĞLU’nun atölyesinde çömlekçiliğe başladı. 1995 yılına kadar çeşitli atölyelerde çalıştı. 2001-2003 yılları arasında Almanya’da Köln Gafa Fuarına katıldı ve sergi açtı. 2004 yılında İtalya’da düzenlenen Dünya Çömlek Yarışması başta olmak üzere çeşitli yarışmalara katıldı ve ödüller aldı. 2004-2006 yılları arasında Menemen’de yapılan Uluslararası Çömlek Yarışmaları’nı 3 yıl süre ile organize etti. 2007’de Menemen’deki atölyesini Antalya’ya taşıdı. 2013 yılında Antalya Kültür Sanat Vakfı tarafından desteklenen projede dünyanın en büyük küpü olan 5.5 metre boyundaki küpü yaptı. 2015 yılında ilk seramik sergisini Antalya Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde açtı. 2017 yılında İstanbul Büyükçekmece Belediyesi’nin düzenlediği 10 ülkenin katıldığı “Toprağın Renkleri” seramik ve çömlek çalıştayına atıldı. 2017 yılında T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı çömlek sanatçısı oldu.

Resim 103: Sanatçının tornada çektiği formu

Kaynak: Sanatçının arşivinden

Resim 104: Sanatçının tornada çektiği formu

Kaynak: Sanatçının arşivinden

Vaclav Serak

Resim 105: Sanatçı çalışırken

Kaynak: http://www.toepferhuus.ch/example/slides/vaclav_serak_11.jpg 10.07.2018

“Sanatçı 1931 yılında Çek Cumhuriyetinin Cakovice Şehrinde doğmuştur. 1947 yılında Merklin’de çini, porselen, seramik çalışmalarına çırak olarak başlayan sanatçı 16 yaşından beri seramik çalışmaktadır. Sanatçı Prag Devlet Seramik (çömlek) Ortaöğretim Okulu ve Prag Seramik Araştırma Enstitüsü’nün ardından Prag Uygulamalı Sanatlar Akademisi’nde lisansüstü eğitimini tamamladı. 1972-1990 yılları arasında Prag Ev ve Moda Kültür Enstitüsü’nde bağımsız gelişim tasarımcı olarak çalışmalarını sürdürdü. 1990 yılında Prag Sanat Akademisi, Mimarlık ve Dizayn, Seramik ve Porselen Stüdyosu Başkanı ve Doçent olan sanatçı, 1992 yılında aynı akademide profesör ünvanını aldı. Vaclav Serak endüstriyel porselen (dekoratif ürünler ve sofraya eşyası) çalışmalarının yanında heykel ve mimari seramik alanında da ürünler vermektedir.”³⁸

Sanatçı genel olarak çalışmalarını çamur tornasında oluşturmuş olduğu formları keserek veya parçalayarak yeniden farklı biçimlerde birleştirerek heykelsi seramik formlar oluşturur. Bir çok ülkede düzenlenen sempozyum, seminer ve konferanslara katılan Serak, yirmiye yakın kişisel serginin yanında, uluslararası düzeyde otuzun üzerinde sergiye iştirak etti.

³⁸ <http://www.artceramics.cz/clenove/serak-vaclav> 10.07.2018

Resim 106: Beyaz porselen alışması

Kaynak: http://www.toepferhuus.ch/example/slides/vaclav_serak_12.jpg 10.07.2018

Resim 107: Sanatçının beyaz porselen alışması

Kaynak : <http://www.artceramics.cz/clenove/serak-vaclav> 10.07.2018

Hans Coper

Resim 108: Sanatçı çalışırken

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/533887730818684288/> 10.07.2018

“Hans Coper 8 Nisan 1920 de Chemnitz’de doğdu. Ailesi Reichenbach, Dresden ve Leipzig’de yaşadı. 1939 da Almanya’yı terk ederek mülteci olarak İngiltere’ye geldi. 1946’da Lucie Rie ile tanıştı ve Albion Mews Pottery’de çalışmaya başladı. 1958’de İngiliz vatandaşı oldu ve takip eden yıl mimari gruplardan birinin kurucularının olduğu Digswell Hertfordshire’a taşındı. 1960 lar boyunca seramik disk ve çok miktarda seramik kaplamalar dan oluşan iki çok büyük pano yaptı. 1960’da Camberwell School of Art ta,1963’te Londra’ya dönüşüyle 1966’da da Royal College of Art ta ders vermeye başladı. 1967’de, 1981’de öldüğü Frome’a taşındı.”³⁹

COPER çömlekçi tornasında elde ettiği parçaları birleştirerek yeniden bir form kurgulaması yapmış ve bu kurgunun varyasyonlarını zenginleştirmek suretiyle de sert köşeli formlarıyla kendi özgün seramik dilini oluşturmuştur. Düz silindirik torna elemanları üzerine oturttuğu hafif, yayvan, eliptik silindir ile bunları formların üst planlarına oturttuğu diskler ile dinamik formlar elde etmiş ve sırlama aşamasında da çok yalın renk uygulamaları ile çalışmalarını sonuçlandırmıştır.

³⁹ <http://www.sothebys.com/en/news-video/blogs/all-blogs/sotheby-s-at-large/2016/11/hans-coper-works-in-focus.html> 10.07.2018

Resim 109: Sanatçının çalışması

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/173318285644541406/> 10.07.2018

Resim 110: Sanatçının çalışması

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/173318285640788004/> 10.07.2018

4. BÖLÜM: KİŞİSEL YORUMLAMALAR

4.1. KİŞİSEL YORUMLAMALAR

“ Çömlekçi Çarkında Eklemeli Formlar ” konulu tez çalışmamda tornada şekillendirme yöntemi kullanılarak tornada çekilen parçaların bir birlerine eklenerek birimlerin kurgusu ile belli bir kavram çerçevesinde sanatsal çalışmalarım oluşturulmaktadır. İlk çağlardan günümüze kadar süre gelen çamur tornası formlarının incelenip, çamur tornasının da günümüz çağdaş seramik sanatında eklemeli formlar olarak uygulanmıştır. Çömlekçi tornasında şekillendirilen seramik formların eklemeli formlar şeklinde yorumlanarak uygulanıp yeni çağdaş seramik formlar ortaya koyulmuştur. Çömlekçi tornasında şekillendirilen dairesel formların eklemeli formlar şeklinde yeni çağdaş formlar ortaya çıkartılırken, form, uyum, tasarım, şekillendirme güçlükleri incelenmiştir.

Resim 111: Torna atölyesinde çalışırken, çamurun yoğrulması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Resim 112: Yoğrulan çamuru tornada merkeze getirme aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Resim 113: Merkeze gelen çamurun içini oyma aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Çömlekçi tornasında çekilen formlar belli bir kıvama yani deri sertliğine geldikten sonra dip alma işlemi yapılır.

Resim 114: Yapılan formun dip alma aşaması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Dip alma işlemi tamamlandıktan sonra ekleme esnasında birbirine eklenecek formların deri sertliği yani sertleşme kıvamlarının aynı olması gerekir. Eğer aynı sertlikte olmazsa birbirine eklenecek formların biri diğerinden daha kuru ise eklendikten sonra kurumaya bırakıldığında ekleme yerlerinden çatlama meydana gelir. Bu yüzden eklenecek iki formun da deri sertlikleri aynı olmalıdır. Ekleme işlemi yapacağımız formların yapıştırılmasının daha sağlam olması için birbirine eklenecek formların, yapışacak yerlerin iki tarafına da bıçakla veya aletlerle çentikleme işlemi yapılır. Çentikleme işlemi bittikten sonra düzgün bir şekilde balçık sürülür ve ekleme işlemi gerçekleştirilir. Eklenen yerlerin yapıştıktan sonra daha sağlam olması için ince bir sucuk açılır eklenen formun etrafına yapıştırılarak desteklenir. Ekleme işlemi bittikten sonra modelaj kalemleriyle rötuş yapılır.

Resim 115: Forma ekleme aşaması,
Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Resim 116: Forma ekleme aşaması,
Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Yapıştırma işlemi bittikten sonra formları poşetle sarar ve kurumaya bırakırız. Poşetlememizin sebebi poşetin belirli yerlerini yırtarak formun yavaş yavaş kurumasını sağlamaktır. Eğer birden formları kurumaya bırakırsak ekleme yerlerinden çatlama meydana gelir.

Resim 117: Ekleme işlemi bitmiş formun kurumaya bırakılması, Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Resim 118: Formları keserek ekleme aşaması,

Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Resim 119: Formları keserek ekleme aşaması,

Fotoğraf Ahmet M. KILINÇ

Resim 120: İsimsiz, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 40x43x35cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 120'daki seramik çalışma çömlekçi tornasında şekillendirilmiştir. Form; formun iç ve dıştaki birimler ayrı çekilmiştir. Çekildikten sonra belli bir kıvama yani deri sertliğine geldikten sonra dip alması yapılarak eklenmiştir. Çalışma 40x43x35cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 121: Duvar tabağı, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 30x30x12cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 121'deki duvar tabağı ise 3 farklı formdan şekillendirilmiştir. Ana formun üzerine kesilerek ekleme işlemi yapılmıştır. Çalışma 40x43x35cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 122: Kahve takımı, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 40x42x25 cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 122'deki kahve takımının her bir parçası çömlekçi tornasında çekilmiştir. Ana formların dışında ekleme yapılması için silindirler çekilerek bu silindirleri keserek kapağın tutma yeri, çaydanlık, şekerlik ve fincanların tutma yerleri yapılmıştır. Fincanlar tutma yerinin dışında servis edilirken kaşık koyma yeri de tasarlanıp eklenmiştir. Sırlama esnasında formların her yeri sırlanmamıştır. Çamurun kendi rengi ve formları çekerken el izlerinin kaybolmaması için bu şekilde sırlama işlemi yapılmıştır. Çalışma 40x42x25 cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 123: Kahve takımı, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 40x45x18 cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 123'teki kahve takımı resim 85'teki kahve takımı ile hemen hemen aynı tasarımlardır. Her bir parçası çömlekçi tornasında çekilmiştir. Ana formların dışında belli çaplarda ekleme yapılması için silindirler çekilerek bu silindirleri keserek kapağın tutma yeri, çaydanlık, şekerlik ve fincanların tutma yerleri yapılmıştır. Çekilen silindirleri ortadan keserek ana formlara ekleyerek içe ve dışa doğru kavisler verilmiştir. Çalışma 40x45x18 cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 124: İsimsiz, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 34x40x50cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 124'deki çalışma çömlekçi tornasında şekillendirilmiştir. Ana formu çift cidarlı teknik dediğimiz çömlekçi tornasında çekilerek silindirlerle ekleme yapılmıştır. Çalışma 34x40x50cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 125: Karmaşa, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 45x65x52cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 125'teki çalışma çömlekçi tornasında çekmiş olduğum silindirleri bir birlerine ekleyerek bir form tasarlanmıştır. Ekleme işlemi yapılırken belli bir yükseklik kazandıkça formun düşmemesi için belirli yerlerinden çıtalarla destekleyerek ekleme işlemi yapılmıştır. Ekleme aşamasında balçıklarını temizlemeyerek balçık görüntüsünü artistik olarak gösterilmiştir. Çalışma 45x65x52cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 126: İsimli, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 58x63x55cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 126'da da ana formun üzerine silindirleri ekleyerek bir çalışma yapılmıştır. Burada da eklemiş olduğum silindirlerdeki balçıklarını temizlemeyerek balçık görüntüsünü artistik olarak gösterilmiş. Çalışma 58x63x55cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 127: İsimsiz, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 45x55x62cm, 1040°C, 2016, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 127'deki çalışma da ise çömlekçi tornasında yapmış olduğum çanağın etrafına çekilen silindirleri ekleyerek bir form tasarlanmıştır. Burada da aynı teknik kullanılmıştır. Eklemiş olduğum silindirlerdeki balçıklarını temizlemeyerek balçık görüntüsünü artistik olarak gösterilmiştir. Çalışma 45x55x62cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 128: İsimli, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur,
38x43x36cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 128'deki çalışma da ise çömlekçi tornasında yapmış olduğum çanakların etrafına çekilen silindirleri ekleyerek bir form tasarlanmıştır. Burada da aynı tekniği kullandım ve eklemiş olduğum silindirlerdeki balçıklarını temizleyerek balçık görüntüsünü artistik olarak gösterilmiştir. Ekleme işleminde torna izlerinin yok olmasına özen gösterilmiştir. Sırlama işleminde ise torna izi olan yeri sırsız diğer yeri sırlı olarak uygulanılmıştır. Çalışma 38x43x36cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 129: Duvar panosu, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 45x47x22cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 129’da tornada çektiğim silindirleri ekleyerek bir duvar panosu tasarlanmıştır. Burada da aynı tekniği kullanarak eklemiş olduğum silindirlerdeki balçıklarını temizlemeyerek balçık görüntüsünü artistik olarak gösterilmiş. Bu çalışmada ağaç dallarından yola çıkarak elde şekillendirdiğim yaprakları eklenmiştir. Çalışma 45x47x22cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 130: Çanaklar, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 64x60x18cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 130'deki çalışma da tornada çekilen çapları birbirlerinden farklı olan çanaklara silindirlerle ekleme yapılmıştır. Çekilen silindirleri ortadan keserek çanaklara eklenerek içe ve dışa doğru kavisler verilmiştir. Sırlama aşamasında her çanağın farklı yerleri sırlanarak sırlama işlemi yapılmıştır. Çalışma 64x60x18cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 131: Duvar tabağı, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 42x34x13cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 131'deki duvar tabağı çömlekçi tornasın da şekillendirilmiştir. Ana forma keserek eklemeli işlemi yapılmıştır. Forma eklenen topları ortadan keserek içe kavisli dışa kavisli olarak eklemeli işlemi tamamlanmıştır. Çalışma 42x34x13cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 132: Matar, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 36x58x38cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 132'deki çalışma çömlekçi tornasında çift cidarlı dediğimiz simitler çekilmiştir. Simitlerin etrafına boyları birbirinden farklı silindirler eklenmiştir. Ana formunda kendi içinde kesme ve ekleme işlemi yapılmıştır. Çalışma 36x58x38cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 133: Uşak Üniversitesi Koleksiyonu, Seramik Pano, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Fotokopi transfer, Kırmızı çamur, 108x109x8 cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 133'teki çalışma çömlekçi tornasında şekillendirilmiştir. Çanakların çapları birbirinden farklı 14 parça çekilmiştir. Bu çalışmaya başka form çekilip eklenmemiştir. Formları keserek kendi içlerinde ekleme işlemi yapılmıştır. Burada çanaklara “Fotokopi Transfer” tekniği uygulanmıştır. Çanaklar deri sertliğine geldikten sonra formlar çok kurumadan baskı işlemi yapılacak yere astar sürülerek baskı işlemi gerçekleştirilmiştir. Çalışma 108x109x8 cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 134: İsimli, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 40x48x78cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 134'deki çalışma da birbirlerinden farklı formları çekerek ekleme işlemi yapılmıştır. Etrafına eklenen silindirler ile bir bütünlük oluşturmuştur. Çalışma 40x48x78cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 135: aydanlık, amur tornasında el ile ekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı amur,
38x44x21cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 135'deki çaydanlığın her bir parçası ömlekçi tornasında çekilmiştir. Çekilen formlar belli bir kıvama geldikten sonra ekleme işlemi yapılmıştır. Kulp kısmı Japonların yapmış oldukları aydanlıklara benzetilmiştir. Çalışma 38x44x21cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 136: Duvar panosu, çamur tornasında el ile ekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı amur,
30x30x13cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 136'daki çalışma ömlekçi tornasında çekilmiştir. Tornada ekme aşamasında çekilen parçalar direk kalıbın içine atılarak deforme edilmiştir. Tornada eker çekmez formlar üst üste koyulduğu için bir birlerinin yapışması da gerçekleşmiştir. Çalışma 30x30x13cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmektedir.

Resim 137: Peace, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Fotokopi transfer, Kırmızı çamur, 60x60x11.5 cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 137'deki formların içine silindirler eklenmiştir. Eklenen silindirlerin üzerine "Fotokopi Transfer" tekniği uygulanmıştır. Çalışma 60x60x11.5 cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 138: Duvar panosu, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 47x56x17cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 138'deki çalışma da çömlekçi tornasında silindirler çekilmiştir. Çekilen silindirler bir birlerine eklenerek duvar panosu yapılmıştır. Çalışma 47x56x17cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

Resim 139: İsimsiz, Çamur tornasında el ile şekillendirme, Eklemeli form, Kırmızı çamur, 43x46x40cm, 1040°C, 2017, Fotoğraf: Ferhat ASLAN, Uşak, 2017

Resim 139'deki çalışma da ana formun üzerine çekilen başka bir form eklenmiştir. Çalışma 43x46x40cm ölçülerinde 1040°C derecede pişirilmiştir.

SONUÇ

Anadolu çömlekçilik tarihinde çömlekçi tornasının günümüze denk uzanan yolculuğun da tornanın gelişimi, giderek çeşitlilik kazanan tekniklerinin yeri ve önemi oldukça büyüktür. Anadolu’da çömlekçi tornasının kullanımının başlangıcı yazılı tarihin başlamasıyla birlikte paralellik gösterir. Tornanın kullanılmaya başlanması ile daha çok metal kullanım kaplarının yerini seramik formlara bıraktığı bilinmektedir. Yeni seramik formların meydana gelmesi, kullanım alanı, nitelik ve özellikleri açısından oldukça önemli değişimler göze çarpmaktadır. Günümüzde de çömlekçi tornası seramik sanatında yeri ve önemi bilinmektedir. Çömlekçi tornasında yapılan dairesel formlara eklemeler yapılarak veya yapılan bu formları birbirlerine ekleyerek yeni tasarımlar sanatsal kurgulama yolu ile birçok sanatçının sanatsal uygulamalar yaptığı görülmektedir.

“ Çömlekçi Tornasında Eklemeli Formlar ” Anadolu çömlekçiliğinde geleneksel seramik üretimi yapan merkezlerde eklemeli formlarla yeni formlar üretmek geleneksel üretim yapan sanatçılara yeni form tasarımları, formları birbirine ekleyerek yeni sanatsal kurgular ortaya koymak için uygun bir yöntemlerden biridir. Çömlekçi tornasında çekilen birden fazla silindir formların birbirlerine belirli bir sistem içerisinde uygun nemlilik derecesi, aynı et kalınlığına sahip parçaların bir birine eklenmek suretiyle kullanım amaçlı ve sanatsal formlarla sınırsız form elde etmek mümkündür. Ayrıca ekleme aşamasında ekleme yapılan parçaların balçıklarını temizlemeyerek balçık görüntüsü dokusal özellik olarak kullanılabilir. Çömlekçi tornasında eklemek üzere oluşturulan parçalarda torna el izi korunarak çalışmanın tornada yapıldığına dair izler bırakılır. Ayrıca sırlı sırsız bölgeler bırakarak çalışmanın etkili olması sağlanabilir. Çömlekçi tornasında eklemeli formlara verilebilecek en uygun örnek çaydanlıktır. Çaydanlığın ana gövdesine, emzik, kulp ve kapakların da tornada çekilerek ana formun üzerine eklemelerle çok çeşitli çaydanlıklar üretilebilir. Geleneksel ve modern seramik sanatına eklemeli formlarla birçok yenilik getirmesi yönü ile önemlidir. Bu tez çalışmasının mesleğe yeni başlayan veya devam ettiren çömlekçi ustalarına ve seramik öğrencilerine, geleneksel üretim yapan seramik merkezlerine seramik sanatı adına yeni bir ivme kazandıracağı düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Anadolu Medeniyetler Müzesi, “**Anadolu Medeniyetler Müzesi**”, Dönmez Offset, Ankara.
- COOPER Emmanuel, “**Seramik ve Çömlekçilik**”, Remzi Kitabevi, İstanbul,1978.
- ÇELİK Mehmet ve DOĞAN Tuna, “**Karacasu Çömlekçiliği’nin Dünü- Bugünü**”, SERES 2007 Bildiriler Kitabı II.
- ÇİZER Sevim, “**Tarih Öncesi Çömlekçilik**”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir,2005.
- ÇİZER Sevim, Batı Anadolu’da geleneklerini koruyan bir çömlekçilik merkezi, “**Karacasu Geliştirme ve Eğitim Dergisi**”, 2006.
- ÇOBANLI Zehra, ÖNEY Gönül, “**Anadolu’da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı**”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2007.
- GÜNER Güngör, “**Anadolu’da Yaşamakta Olan İlk Çömlekçilik**”, Ak Yayın,1988.
- ÖKSE A. Tuba , “**Seramik Terimleri Sözlüğü**”, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.1999.
- ÖZGÜÇ Tahsin, “**Kültepe**”, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,2005.
- ÖZDOĞAN Mehmet, “Çanak Çömlekli Neolitik Çağ”, **Arkeo Atlas**, İstanbul: DBR, Dergi Yay. Ve Paz. AŞ. S. 1, 2002.
- SEVİN Veli, “**Anadolu Arkeolojisi**”, 3. Baskı, Der Yayınları, İstanbul,2003.
- SEVİM Sıdıka Sibel, “**Seramik Dekor Ve Uygulama Teknikleri**”, Yorum Sanat, İstanbul, 2007.
- SÖZEN Metin ve TANYELİ Uğur, “**Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**”, 9. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2007.
- T.C. Eskişehir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, “**Sorkun Çömlekçiliği**”, Yayın No:11, 2007.
- UZUNOĞLU Edibe, **Çağlar Boyu Anadolu’da Kadın**, Mas Matbaacılık, İstanbul, 1993

ANSİKLOPEDİLER

- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, YEM Yay. 1. Cilt, İstanbul, 1997.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, YEM Yay. 2. Cilt, İstanbul, 1997.

KATALOGLAR

2. **İstanbul Seramik Sanat Günleri Katalogu**, İstanbul, 2015.
3. **İstanbul Seramik Sanat Günleri Katalogu**, İstanbul, 2016.

TEZLER

CANBOLAT Ayşe, “**Seramik Şekillendirme Yöntemlerinde Tornanın Kullanımı ve Seramik Tornalar**”, (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2011)

KOÇAK Rahşan, “**Aydın-Karacasu Çömlekçiliği Ve Ustaları Üzerine Bir Araştırma**”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015) s.7

TUNÇALP Berkan, “**Menemen Çömlekçiliği**”, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, G.S.F. İzmir: 2007),

İNTERNET

<http://www.artceramics.cz/clenove/serak-vaclav> Erişim: 10.07.2018

<http://www.sothebys.com/en/news-video/blogs/all-blogs/sotheby-s-at-large/2016/11/hans-coper-works-in-focus.html> Erişim 10.07.2018